

Atatürkçü Düşünce ve Değişim
DEĞİŞİM
ve Yeniden Yapılanma

ATATÜRKÇÜ DÜŞÜNCE VE DEĞİŞİM

BEDİÜZZAMAN'A GÖRE
DEĞİŞİM VE YENİDEN YAPILANMA
Abdullah Mahmud TANTAVİ

Bedüzzaman'a Göre
DEĞİŞİM
ve Yeniden Yapılanma

ABDULLAH MAHMUD TANTAVÎ

Çeviren
Nevzat SAVAŞ

BEDİÜZZAMAN'A GÖRE DEĞİŞİM VE YENİDEN YAPILANMA

Copyright © Şahdamar Yayınları, 2005

Bu kitaptaki metin ve resimlerin, tamamının ya da bir kısmının, kitabı yayımlayan şirketin önceden yazılı izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılması, yayımlanması ve depolanması yasaktır.

Editör
Seyit N. ERKAL

Görsel Yönetmen
Engin ÇİFTÇİ

Kapak
İhsan DEMİRHAN

Mizanpaj
Necmi TOPAL

ISBN
975-9090-05-8

Yayın Numarası
06

Basım Yeri ve Yılı
Çağlayan Matbaası / İZMİR Tel: (0232) 252 20 96
Temmuz 2005

Genel Dağıtım
Gökkuşluğu Pazarlama ve Dağıtım
Alayköşkü Cad. No: 12 Çağaloğlu/İSTANBUL
Tel: (0212) 519 39 33 Faks: (0212) 519 39 01

Şahdamar Yayınları
Emniyet Mahallesi Huzur Sokak No: 5
34676 Üsküdar/İSTANBUL
Tel: (0216) 318 42 88 Faks: (0216) 318 52 20
www.sahdamaryayinlari.com

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ.....	7
------------	---

I. BÖLÜM

BEDİÜZZAMAN'IN HAYATINA GENEL BİR BAKIŞ	9
Doğumu	9
İlmi	9
O ve Kur'ân-ı Kerim	10
A. BİRİNCİ DÖNEM / ESKİ SAİD	11
Mü'minin İzzeti	16
B. İKİNCİ DÖNEM / YENİ SAİD	19
Vefatı	22

II. BÖLÜM

BEDİÜZZAMAN'IN YAŞADIĞI ŞARTLARA GENEL BİR BAKIŞ	25
Bir Müceddide İhtiyaç Var	26

III. BÖLÜM

BEDİÜZZAMAN'IN FİKRİ YAPISININ OLUŞMASINA TESİR EDEN FAKTÖRLER	29
A. SOSYAL FAKTÖRLER	29
B. KÜLTÜREL FAKTÖRLER	30

IV. BÖLÜM

BEDİÜZZAMAN'IN DÜŞÜNCE FARKLILIKLARINA KARŞI TUTUMU	35
--	----

A. TASAVVUF	38
B. İCTİHAD MESELESİ	40
C. ULEMA VE VAİZLER	44
D. BATILILAŞTIRMA HAREKETİ	46
E. İRKÇİLİK	54
F. DİĞER AKIM VE FELSEFELER	57

V. BÖLÜM

BEDİÜZZAMAN'A GÖRE DEĞİŞİM VE YENİDEN YAPILANMA	61
A. DEĞİŞİM VE LİDER	61
a. Ümitvar Olması	63
b. Çevresini Saran Tehlikeler Karşısındaki Tutumu	65
c. Adalet ve Eşitlik	68
d. Yeniliklere Açık Olma	68
e. Değişim Kanunlarına Vâkıf Olma	69
f. Doğruluk ve Dürüstlük	69
B. DEĞİŞİM VE YENİDEN YAPILANMADA BAZI TEMEL ESASLAR	71
a. İç Donanım ve Ferdi Hazırlık	75
b. Ev ve Aile	79
c. Bazı Beşeri Hastalıklar	81
d. İslâmi Düşüncenin Tecdidî	86
e. Ulema	86
f. Devlet Ricalî	87

VI. BÖLÜM

BEDİÜZZAMAN'IN AMAÇ VE HEDEFLERİ	89
--	----

VII. BÖLÜM

BEDİÜZZAMAN'IN DEĞİŞİM METODU ÜZERİNE	93
A. BEDİÜZZAMAN'IN DEĞİŞİM METODU	94
a. Tedricilik	95
b. İtidal	97
c. Küllîlik	98
d. Evrensellik	99
B. KULLANDIĞI BAZI VESİLELER	101
C. METODUNUN SOSYAL, SİYASİ VE FİKRİ BOYUTLARI	103

GİRİŞ

Bu mütevazı çalışmanın amacı, 20. yüzyıl Türkiye'sinde ortaya çıkan büyük bir şahsiyetin düşünce dünyasının önemli bir yanına ışık tutmaktır. Bu çalışma, dahili ve harici düşmanların yoğun çabaları sonucu coğrafi açıdan parçalanan, kimliği unutturulan ve tarih sahnesinden silinmek istenen bir milletin kendine gelmesi, özünü bulması ve yeniden yapılanması yolunda Bediüzzaman Said Nursî'nin sunduğu reçeteleri incelemektedir.

20. yüzyılın başında Türkiye'yi işgal eden güçler, Anadolu insanını öldüren, evini-barkını, köyünü-kentini tahrip eden ateşli silahlar kullandılar. Daha da önemlisi, akıllarda ve kalplerde böyle bir işgalin alt yapısını oluşturmak amacıyla çeşitli fikri ve felsefi silahlar kullanıldı. "Hasta adam"ı ortadan kaldırmak için yıllarca entrikalar çevirildi, komplolar kuruldu. Nihayet Anadolu denizden ve karadan kuşatıldı ve Anadolu coğrafyası bir ucundan diğer ucuna kadar işgal edildi. Ardından fikri ve kültürel anlamda bir işgal operasyonuna başlandı. Türk toplumunda kapanması çok zor bir yığın yara, tamiri pek güç bir sürü maddî-mânevi yıkım meydana getirildi.

Bu çalışmanın konusu, 20. yüzyılın tartışmasız en büyük ilim, fikir ve dava adamlarından birisi olan Bediüzzaman Said Nursî'nin ilmi-fikri, kültürel-sosyolojik, maddi-manevi pek çok açıdan dağılmaya yüz tutmuş veya enkaz haline gelmiş İslam dünyasına eski gücünü yeniden kazanması ve geleceğe yepyeni bir çehre ile açılması için sunduğu çözüm önerisidir. Tefvik Allah'tandır.

Abdullah Mahmud Tantavi

I. BÖLÜM

BEDİÜZZAMAN'IN

HAYATINA GENEL BİR BAKIŞ

Bu bölümde Bediüzzaman Said Nursî'nin şahsiyetine giriş mahiyetinde, hayatından kısa kesitler arz etmek istiyoruz.

Doğumu

Bediüzzaman miladi 1877, Rumi 1294 senesinde Doğu Anadolu Bölgesinin Bitlis iline bağlı Nurs köyünde, zühd ve takvasıyla tanınan bir ana babadan dünyaya gelmiştir. 19. Asrın sonları, 20. asrın başlarında birçok müslüman ülkenin müptela olduğu hastalıkların başında yer alan cehalet ve fakirlikle malûl bir coğrafyada yetişen Bediüzzaman, doğduğu köy olan Nurs'a nisbet edilerek "Nursî" lakabıyla meşhur olur.

İlmi

Bediüzzaman'da akıl ve zeka emareleri küçüklüğünden itibaren kendini göstermeye başlar. Nitekim "küttab"a girip, alimlerin rahle-i tedrisine oturunca güçlü hafızası, harikulade zekası, olağanüstü dikkat ve kavrama kabiliyetiyle herkesin hayranlığını kazanır. Şahsî gayretiyle henüz on dört yaşında iken aklî ve naklî ilimlerde derinleşerek "ilmî icazet" almaya hak kazanır. Bu cüm-

leden olarak, lügat, sarf, nahiv, belagat, hadis, fıkıh, tefsir ve fıkıh usulüne dair seksen adet temel eseri ezberler. Kur'ân-ı Kerim'in büyük kısmını da bu hareketli ve verimli hayatının çok erken bir döneminde hıfz etmiştir.

Öte yandan matematik, astronomi, kimya, fizik, jeoloji, coğrafya, tarih, felsefe gibi modern ilimlerde yoğunlaşarak onlara vukûfiyet kesbeder. Öyle ki, bu ilimlerin konularını uzmanlarıyla tartışabilen eşsiz bir münazaracı olur. Sahip olduğu bu geniş bilgi birikimi, daha sonra ortaya çıkacak harika fikirlerine sağlam bir zemin oluşturacaktır.

İlim talebesi Said Nursî'nin felsefeye ve aklî ilimlere büyük bir merak ve ilgisi vardır. Kendi ifadesiyle, "Ekser ehl-i tarikat gibi yalnız kalben harekete kanâat edemedi. Çünkü aklı, fikri hikmet-i felsefiye ile bir derece yaralı idi, tedavi lâzımdı."¹

O ve Kur'ân-ı Kerim

Bediüzzaman, 1893 senesinde İngiliz Müstemleke Bakanı Gladston'un, Avam kamarasında elindeki Kur'ân-ı Kerim'i milletvekillerine göstererek yüksek sesle şöyle hitab ettiğini öğrenir: "Bu kitap var oldukça Avrupa, hiçbir zaman ne Şark'a hükmedebilecek, ne de kendi adına güven içinde olabilecektir. Bu sebeple, ya O'nu tamamen ortadan kaldırmalı, ya da Müslümanlarla arasındaki bağı koparmalıyız."

İşte bu müthiş haber, onda târifin fevkinde bir tesir uyandırır. İstidadı şimşek gibi alevli, duyguları ve bütün letâifi uyanık ve ilim, irfan, ihlâs, cesaret ve şecâat gibi hârîka inayet ve seciyelere mazhar olan Bediüzzamanın, bu havadis üzerine: "Kur'ânın sönmez ve söndürülmez mânevî bir güneş hükmünde olduğu-

1 Mesnevi-i Nuriye, s. 7

nu, ben dünyaya isbat edeceğim ve göstereceğim!” diye ruhunda kuvvetli bir niyet uyanır ve bu sâikle çalışmaya başlar.²

Bediüzzaman bir gün rüyasında Allah Rasûlünü görür. Peygamber Efendimiz'den kendisine Kur'ân ilmi verilmesi için dua ister. Bunun üzerine Allah Rasulü, arzusunun gerçekleşeceğini müjdeleyerek şöyle der: “Hiç kimseye soru sormamak şartıyla sana Kur'ân ilmi verilecektir.”

Bediüzzaman uyandığında sanki bütün dünyaya mâlik olmuştur. Uyandığında gönlünün Kur'ân ilim ve esrarıyla doldurulduğunu hissetmiştir. O günden sonra Bediüzzaman, Allah Rasulünün koyduğu şarta uymanın ifadesi olarak, hiç kimseye bir şey sormamaya ahd eder. Cenâb-ı Hak da duasını kabul eder. Türkiye'yi çepeçevre saran zifiri karanlıkta, Kur'ân O'na hem üstad, hem mürşid, hem de ışık olur.

İmam Bediüzzaman'ın hayatını iki döneme ayırmak mümkündür.

A. BİRİNCİ DÖNEM / ESKİ SAİD

Bu dönem “Eski Said” dönemidir. Doğumundan, 1926 yılında Barla'ya sürülmesine kadar geçen dönemdir. Bu merhale O'nun için bir iç donanım ve ferdî çalışma devresidir. Bu dönemde Bediüzzaman siyasi arenada mücadele verir. İslam, Kur'ân ve hilafet gibi konuların amansız bir savunucusu olur, din düşmanlarına karşı hamle üstüne hamleler yapar, Kur'ân'a yöneltilen şüphelere cevaplar verir.

Bu dönemde Bediüzzaman Said Nursî, 1896 senesinde Doğu Anadolu'da inşa edilecek modern bir İslamî üniversitenin projesini “Bab-ı Âli”ye arz etmek üzere İstanbul'a gider. Mısır'daki el-Ezher Üniversitesi tarzında düşündüğü bu üniversiteye Medresetü'z-Zehra ismini koymuştur. Bu üniversitenin el-Ez-

2 Tarihçe-i Hayat, s. 51

her'den farkı, şer'î ilimlerin yanı başında modern ilimlerin de tedris edilmesidir. Bediüzzaman'ın amacı, bölgede yaşayan, ihmale uğramış, fakirlik ve cehaletin kırıp geçirdiği halkın bilgi ve kültür seviyesini yükseltmektir. Ne var ki, Bediüzzaman ne Sultan Abdülhamid'den, ne de zamanın dâhiliye vekilinden beklediği teveccühü göremez.

1907 senesinde aynı amaçla bir daha İstanbul'a gider. Sultan Abdülhamit'le görüşür. İstibdadı, emniyet sistemini ve Yıldız Sarayı'nın istihbarat teşkilatını eleştirir. Bu tavır padişahın çevresindekileri kızdırır. Bunun üzerine O'nu askeri mahkemeye sevk ederler.

Bediüzzaman, askerî hâkimler önünde fikirlerini ortaya koyarken son derece cesurdur. Öyle ki mahkeme reisi, akli melekelere sağlamlığından emin olmak için onun ruh ve sinir doktorlarına gösterilmesine karar verir. Bir Türk, bir Ermeni, bir Rum, iki de Yahudi doktordan oluşan komisyon O'nun Toptaşı akıl hastanesine konmasını kararlaştırır.

Aklî melekelerini tetkik üzere gelen ruh doktoruna Bediüzzaman, derin, harika, akıllara durgunluk veren sözler söyler. Doktor yazdığı raporda şöyle der: "Eğer Bediüzzaman'da zerre kadar mecnunluk eseri varsa, dünyada akıllı adam yok demektir."³

Nursî oradan Zaptiye Vezaretine havale edildiğinde, Vezirle aralarında şöyle bir konuşma geçmiştir:

“- Padişah sana selam etmiş, bin kuruş da maaş bağlamış, sonra da yirmi-otuz lira yapacak.

- Ben maaş dilencisi değilim. Bin lira da olsa kabul edemem. Kendim için gelmedim, milletim için geldim. Hem de bu bana vermek istediğiniz, rüşvet ve hakk-ı sükûttur.

3 Bilinmeyen Taraflarıyla Bediüzzaman Said Nursî, Necmeddin Şahiner, s. 103

- İradeyi reddediyorsun, irade reddolunmaz.

- Reddediyorum, ta ki Padişah darılsın, beni çağırsın, ben de doğrusunu söyleyeyim.

- Neticesi vahimdir.

- Neticesi deniz olsa, geniş bir kabirdir. İdam olunsam bir milletin kalbinde yatacağım. Hem de İstanbul'a geldiğim vakit, hayatımı rüşvet getirmişim, ne ederseniz ediniz. Bunu da ciddi söylüyorum. Ben isterim ki, ebna-yı cinsimi bilfiil ikaz edeyim ki, devlete intisap hizmet içindir, maaş kapmak için değildir. Benim gibi bir adamın millete ve devlete hizmeti nasihatlarıdır. O da hüsn-ü tesir iledir. O da hasbiliktedir. Bu da garazsızlık, o da ivazsızlık, o da terk-i menafi-i şahsiyye iledir. Binaenaleyh, ben maaşı kabul etmemekte mâzurum.

- Senin, Şark'ta neşr-i maarif olan maksadın Meclis-i Vükela-da derdest-i tezekkürdür.

- Acaba, maârifî tehir, maaşı tacil edişiniz hangi kaideye göredir? Menfaat-i şahsiyemi menfaat-i umumiye-i millete tercih ediyorsunuz?

Bunun üzerine Nâzır hiddetlenir. Bediüzzaman şöyle devam eder:

- Ben hür yaşamışım, hürriyet-i mutlakanın meydanı olan Şark dağlarında büyümüşüm. Bana hiddet fayda vermez, nafiye yorulmayınız. Beni nefyedın, Fizan olsun, Yemen olsun razıyım.²⁴

Bediüzzaman Said Nursî daha sonra, İttihat ve Terakki cemiyeti ve mason locaları gibi teşeküllerin merkezi olan Selanik'e gider. Orada, Bediüzzaman gibi bir dehayı saflarına kazanmak isteyen İttihat ve Terakki cemiyetinden bazı şahıslarla görüşür. Onlardan birisi de Emanuel Karasso'dur. Karasso, Bediüzza-

4 Aynı eser; s. 103-104

man'ı kendi düşüncesine çekmeyi ve arzuladığı şekilde yönlendirmeyi planlamaktadır. Ancak görüşmeleri uzun sürmez. Karasso konuşmayı yarıda bırakarak dışarıya fırlar ve arkadaşlarına heyecan içinde: "Eğer yanında biraz daha kalsaydım, az kalsın beni de Müslüman edecekti." diyerek mağlûbiyetini hayret ve telâşla izhar eder.⁵ Hatırlatmak isteriz ki Karasso Sultan Abdülhamit'in tahttan indirilmesi, hilafetin kaldırılması, Osmanlı devletinin parçalanması için sinsi ve tertipli bir şekilde çalışan gizli bir teşkilâta mensubdur.

31 Mart olayında diğer suçlularla birlikte tutuklanarak, mahkemeye sevk edilir. Şeriat isteyen ve o hâdiseye ismi karışan on beş kadar hoca asılarak idam edilir. Bediüzzaman'ın muhakeme edilişi ise hayret vericidir. İdam edilenler mahkeme binasının bahçesinde asılı durmakta, sanık sandalyesinde oturan Bediüzzaman da onları görmektedir. Mahkeme işte bu trajik tablonun eşliğinde icra edilmektedir. Mahkeme reisi Hürşid Paşa sorar:

- Sen de şeriat istemişsin?

Bunun üzerine Bediüzzaman ayağa kalkarak çok harika bir savunma irad etmiştir. Aşağıdaki ifadeler oradan iktibas edilerek alınmıştır:

- Şeriatın bir hakikatına, bin ruhum olsa feda etmeğe hazırım! Zira şeriat, sebep-i saadet ve adalet-i mahz ve fazilettir. Fakat ihtilâlcilerin isteyişi gibi değil...

Ben talebeyim, onun için her şeyi mîzân-ı Şeriatla müvazene ediyorum. Ben milliyetimizi, yalnız İslâmiyet biliyorum. Onun için her şeyi de İslâmiyet nokta-i nazarından muhakeme ediyorum.

Ben hapislane denilen âlem-i berzahın kapısında dururken ve darağacı denilen istasyonda âhirete giden şimendiferi beklerken,

5 Tarihçe-i Hayat; s.60

cem'iyet-i beşeriyenin gaddarane hallerini tenkid ederek; değil yalnız sizlere, belki bu zamandaki nev'i benî beşere irad ettiğim bir nutuktur. Onun için *يَوْمَ تُبْلَى السَّرَائِرُ* sırınca⁶ kabr-i kalbden hakaik çıplak çıktı. Nâmahrem olan kimseler nazar etmesin. Âhi-rette kemal-i iştiyak ile müheyyayım, bu asılanlarla beraber gitmeye hazırım. Nasıl ki bir bedevi garaibperest, İstanbul'un acaib ve mehasinini iştmiş, fakat görmemiş; nasıl kemal-i hâhişle görmeyi arzu eder! Ben de ma'rez-i acaib ve garaib olan âlem-i âhireti o hâhişle görmek istiyorum. Şimdi de öyleyim. Beni oraya nefyetmek, bana ceza değil. Sizin elinizden gelirse, beni vicdanen tazib ediniz! Ve illâ başka suretle azab, azab değil, benim için bir şandır!

Bu hükûmet, zaman-ı istibdadda akla husumet ederdi. Şimdi de hayata adavet ediyor. Eğer hükûmet böyle olursa; yaşasın cünun, yaşasın mevt!.. Zalimler için de yaşasın Cehennem!..”

Bu konuşmanın tesiriyle, onlarca insanı asan o korkunç mahkemenin tek celsede Bediüzzaman'ın beraat kararı çıkmıştır.⁷

Bediüzzaman Said Nursî, 1909 senesinde, İttihat ve Terakkî, Jön Türkler ve Turancılık gibi dar milliyetçilik anlayışlarını benimseyen ve bu anlayışların propagandasını yapan cemiyetlere alternatif olmak üzere İttihad-ı Muhammedi cemiyetine katılır.

İmam Said Nursî, I. Dünya savaşından hemen önce Sultan V. Mehmed Reşad tarafından güvenlik ve Osmanlı topraklarını düşmanlarına karşı koruyup kollamak maksadıyla gizlice kurulan ve siyasi-askeri bir teşkilat hüviyetini taşıyan “Teşkilat-ı Mahsusa”ya yardımcı olur. Bu teşkilatın üyeleri arasında birçok büyük düşünür, yazar ve ilim adamı da vardır. Bediüzzaman bu teşkilatın İttihad-ı İslami bölümünün en hareketli üyesidir.

6 Meali: Bütün sırların ortaya döküleceği gün. (Tank: 9)

7 Tarihçe-i Hayat; s. 60

Bediüzzaman 1910 senesinde Van iline gider. Kürt aşiretleri arasında dolaşarak, dersler verir, hutbeler irâd eder, dini meseleleri talim edip, bölge halkına doğruyu gösterir.

1911'de Şam'a giderek meşhur Emevi Camiinde "Hutbe-i Şamiye" namıyla bilinen hutbesini irad eder. Bu hutbede İslam ümmetinin hastalıklarını ve bu hastalıkların tedavi yollarını anlatır.

1912'de Doğu Anadolu fedâi kuvvetlerinin komutanlığını üstlenir.

1916'da Ruslar Erzurum'a girince karşılarında Bediüzzaman'ın komutası altındaki gönüllü talebelerini bulurlar. Ruslarla defalarca çatışmaya girer. Sonunda ağır bir şekilde yaralanır. Neredeyse hayatına mal olacak kadar kan kaybeder. Çaresiz, talebelerinden birisi durumu Rus kuvvetlerine bildirmek zorunda kalır. Böylece Bediüzzaman esir düşmüştür. Sibiry'a'nın Kozturma denen bölgesinde iki yıl dört ay esaret hayatı sürer. Fakat Rusya'da patlak veren Bolşevik ihtilalinden hemen sonra esir kampından kaçmayı başarır.

Mü'minin İzzeti

Bediüzzaman Said Nursî esarettayken Çar'a ve Rus ordusuna hakaret suçundan harp mahkemesine çıkarılır. Hadise şöyle cereyan etmiştir:

Bir gün Çar'ın dayısı olan Rus Başkomutanı Nikola Nikolaviç esirleri teftişe gelir. Teftiş esnasında, önünden geçen kumandana Bediüzzaman selâm vermez ve yerinden kalkmaz. Kumandan kızar, belki tanımamıştır diyerek tekrar önünden geçtiği zaman yine yerinden kalkmayınca, kumandan tercüman vasıtasıyla der:

- Beni tanımadılar mı?
- Evet tanıdım. Nikola Nikolaviç, Çar'ın dayısıdır. Kafkas cephesi başkumandanıdır.
- O halde ne için hakaret ettiler?

- Hayır, affetsinler ben kendilerine hakaret etmiş değilim. Ben mukaddesatımın emrettiğini yaptım.

- Mukaddesat ne emrediyormuş?

- Ben Müslüman âlimiyim. Kalbimde iman vardır. Kendisinde iman olan bir şahıs, imanı olmayan şahıstan efdaldir. Ben ona kıyam etseydim, mukaddesatıma hürmetsizlik yapmış olurum. Onun için ben kıyam etmedim.

- Şu halde, bana imansız demekle benim şahsımı, hem ordu-mu, hem de milletimi ve Çar'ı tahkir etmiş oluyor. Derhal divan-ı harb kurulunda isticvab edilsin.

Bu emir üzerine divan-ı harb kurulur. Karargâhtaki Türk, Alman ve Avusturya zabıtları, ayrı ayrı Bediüzzaman'a rica ederek başkumandanına tarziye vermesi için ısrar ederler. Verdiği cevap şu olur:

- Ben âhret diyarına göçmek ve huzur-u Resulullah'a varmak istiyorum. Bana bir pasaport lâzımdır. Ben imanıma muhalif hareket edemem.

Buna karşı kimse sesini çıkaramaz, neticeyi bekler. İsticvab biter. Rus Çarını ve Rus ordusunu tahkir maddesinden idam kararını verirler. Kararı infaz için gelen bir manga askerin başındaki subaya kemal-i şetaretle: "Müsaade ediniz, onbeş dakika vazifemi ifa edeyim." diyerek abdest alıp iki rekat namaz kılarken, Nikola Nikolaviç gelir, kendisine hitaben:

- Beni affediniz! Sizin beni tahkir için bu hareketi yaptığınızı zannediyordum. Hakkınızda kanunî muamele yaptım. Fakat şimdi anlıyorum ki, siz bu hareketinizi imanınızdan alıyorsunuz ve mukaddesatın emirlerini ifa ediyorsunuz. Hükmünüz iptal edilmiş, dinî salahatinizden dolayı şâyan-ı takdiresiniz, sizi rahatsız ettim, tekrar tekrar rica ediyorum beni affediniz."⁸ der.

8 Tarihçe-i Hayat; s. 115

Bediüzzaman 1918 senesinde ilim, fikir ve edebiyat dünyasının ünlü şahsiyetlerinden meydana gelen Darü'l-hikmeti'l-İslamiyye'ye üye tayin edilir. Hükümet O'na maaş takdir eder, ancak o, ihtiyacından fazlasını almaz, arta kalanı da bedava dağıttığı ilmi eserlerinin basımı için harcar.

İtilaf kuvvetleri başkent İstanbul'u işgal edince Bediüzzaman "Hutuvat-i Sitte" isimli kitabını telif eder. Bu kitabı ve işgal kuvvetleri aleyhinde yürüttüğü karşıt faaliyetlerinden ötürü İngiliz yetkililer O'nun hakkında idam hükmünü verir. Sevenleri onu kurtarmak için Ankara'ya davet edince, onlara şu sözleriyle mukabelede bulunur: "Ben tehlikeli yerde mücahede etmek istiyorum. Siper arkasında mücahede etmek hoşuma gitmiyor. Anadolu'dan ziyade, burayı daha tehlikeli görüyorum."⁹

1922 senesinde Ankara'ya davet edilir ve istasyonda büyük bir törenle karşılanır. Ancak O, mecliste milletvekillerinin ekserisinin namaz kılmadığını müşahede eder. Bunun üzerine 19/01/1923'te milletvekillerine hitaben on maddeden müteşekkil bir beyanname yayınlar. Söze şöyle başlar: "Ya Eyyühel mebüsün! İnneküm le mebüsüne liyevmin azim!"¹⁰ Bu ifadelelerin bir neticesi olarak altmış milletvekili namaz kılmaya ve dini vecibelerini yerine getirmeye başlar. Bediüzzaman'ın bu tutumu Ankara'da bazı kimselerin hoşuna gitmemektedir.

Bir süre sonra Ankara hükümeti Bediüzzaman'a Şark vilayetleri umum vaizliğini teklif eder. Amaç onu meşru bir sebeple Ankara'dan uzaklaştırmaktır. Hükümet ona cazip bir maaş teklif eder. Ancak Bediüzzaman vazifeyi de, maaşı da reddeder.

9 Bilinmeyen Taraflarıyla Bediüzzaman Said Nursî, Necmeddin Şahiner, s. 252

10 Yani: "Ey meb'uslar, siz büyük bir gün için gönderilmişsiniz." ya da "Büyük bir gün için haşrolacaksınız."

Bediüzzaman bu dönemde bir çok kitap ve risale telif edip yayınladı. Bunlar arasında İşaratü'l-İcaz, Sünühât, Tuluat, Lemeat ve Şuaat gibi eserleri saymak mümkündür.

B. İKİNCİ DÖNEM / YENİ SAİD

1923 senesinde Bediüzzaman Ankara'dan ayrılarak Van'a gider. Kendisini bekleyen fırtınalardan habersiz, Erek dağının üzerindeki metruk bir harabeye çekilerek, kendini ibadete verir. Bu sırada hükümete isyan eden Şeyh Said, Bediüzzaman'dan kendisine katılmasını ister. Ancak Bediüzzaman bunu reddeder. Fakat ne isyan karşısındaki bu tutumu, ne de kendisini ibadete adanması tutuklanmasına engel olamayacaktır. İstanbul'a nakledilmesi hususunda emir çıkartılır. Ardından Burdur'a, oradan da 1926 yılının soğuk bir kışında, dondurucu bir havada Barla'ya gönderilir. Hava soğuktur, Eğridir gölünün suları donmuştur. O'nu sürgün yerine götüren kayıkçılardan biri kayığın ön tarafında durmuş elindeki uzun sopasıyla buzları kırmakta, yolu açmaya çalışmaktadır.

Barla'ya gelmesiyle birlikte Bediüzzaman'ın hayatındaki ikinci merhale olan Yeni Said dönemi başlar. Bu devre hiçbir insanın başına gelmeyecek ithamlar, takipler, kovalamalar, hapisler, nezaretler, mahkemeler ve sürgünlerle dolu bir devredir. Ancak o, sabırla dışını sikar, ümitle bekler, Allah yoluna hikmetle ve güzel öğütle çağrıda bulunur. Bediüzzaman Said Nursi'nin bu dönemdeki en önemli düsturu şudur: “Şeytandan ve siyasetten Allah'a sığınırım.”

Bu beldede, kendisine bir marangoz tarafından küçük bir tahta kulübecik yapılır, kulübe yüksek bir çınar ağacının dalları arasına yerleştirilir. Bediüzzaman ilkbahar ve yaz mevsimlerinde çoğu zamanlarını bu kulübeciğinin içinde ibadet, tefekkür ve

Risale-i Nurları telif etmekle geçirir. Oradan geçen insanlar, gece boyu teheccüd namazı kılan, ibadet eden bu alimin zikir, tesbih ve dua mırıltılarını işitmektedirler.

Bediüzzaman Barla'da sekiz sene kalır. Risale-i Nur'un büyük bir bölümünü burada telif eder. Bu arada birden fazla hastalığa maruz kalır. Yemekten iştahı kesilmiştir, çorba ile birlikte yediği ufak ekmeğin parçalarıyla yetinmektedir. Kimseden hediye, sadaka veya zekat kabul etmemekte, kendi ifadesiyle "iktisadın bereketiyle" yaşamaktadır.

Bu devrede eserlerini Türkçe, fakat Arap harfleriyle telif etmektedir. Öte yandan nisyana gömülmemesi için talebelerine de Arap harfleriyle yazmalarını salık vermektedir.

Kitapların yazılıp çoğaltılmasında hanım talebelerinin de payı olmuştur. Şöyle ki; Üstad risaleleri talebelerine dikte ettirmekte, ardından talebeleri onları hanım talebelerine götürmektedir, onlar da geceler boyu, uykularından fedakarlıkta bulunarak yazıp çoğaltmaktadır. Vazifelerini bitirince de ışığa gönül veren iman kahramanları bu yazılı nüshaları alıp, Türkiye'nin her tarafına dağıtmakta, böylelikle Risale-i Nurlar imanının kurtarılmasını ve imanın hayata hayat olmasını sağlamaktadır.

Bediüzzaman, eserlerinde din düşmanlarına, menfi milliyetçilere, dini bir kenara atıp körü körüne Batı'yı kible edinen, şahsi menfaat, riya ve gösterişe dayalı makyevelist düşüncelere karşı çıkmıştır. Bu merhalede O'nu, maruz kaldığı onca sürgün, hapis ve zulümlere rağmen, her tarafı kasıp kavuran amansız ve acımasız ilhad ve küfür cereyanlarının karşısında var gücüyle mücadele ederken görmekteyiz.

Bediüzzaman, bu devrede ilke edindiği "şeytan ve siyasetten Allah'a sığınma" düsturuna sımsıkı bağlı kalmıştır. O bu temel ilke ile talebelerini kötülük düşünenlerin şerrinden korumayı he-

deflemiştir. Buna rağmen ne kendisi, ne de talebeleri takiplerden, mahkemelerden ve “Medrese-i Yusufiye” diye isimlendirdikleri hapisanelerden kurtulamamışlardır. Nitekim Denizli’de Risaleleri tetkik eden mahkeme heyeti kararında şöyle demiştir: “Bediüzzaman’ın siyasî bir faaliyeti yoktur. Onun mesleğinde cemiyetçilik ve tarikatçılık mevcut değildir. Eserleri ilmî ve îmanîdir, Kur’ân’ın bir tefsiridir.”¹¹

Ellili yıllarda serbest bırakıldığında yetmiş yedi yaşındadır. Ziyaretçilerine ve kendisini ziyaret etmek isteyenlere şöyle der:

“Mütalaa ettiğiniz her bir risaleden elde ettiğiniz fayda benimle görüşmekten elde edeceğiniz faydadan on kat daha fazladır.”

Hz. Bediüzzaman’ın ummanları aşan bir tevâzu dünyası vardır. Çok defa talebelerine Risale-i Nur’u, ne hayatta iken ne de vefatından sonra kendi şahsına bağlamamalarını söylemektedir. Çünkü kendisine göre O’nun şahsı zayıftır ve Risaleleri kendi zayıf şahsiyetine bağlamak onları kıymetten düşürmek anlamına gelecektir. Keza İmam Nursî’ye göre insan hatalarla mâluldür ve bu hatalar davaya büyük zararlar verebilir niteliktedir.

Bediüzzaman zirvelere aşık bir insandır... yüce dağların, sarp yamaçların, ulu ağaçların zirvelerine. Yüksek kayaların üzerinde namaz kılmayı çok severdi. Talebelerine şöyle derdi: “Sizdeki gençlik bende olsaydı dağlardan inmezdim.”

Bediüzzaman tek başına bir ümmetti. Hayatı boyunca talebelerinin önünde canlı bir örnek olarak yol aldı, yol gösterdi. Onları, yaşadığı muhteşem hayatta sergilediği harika tavır ve davranışlarla yetiştirdi. Zaten en büyük kerameti, hayatı idi. Kendi ifadesiyle O, helaket ve felaket asrının insanıydı.

11 Bilinmeyen Taraflarıyla Bediüzzaman Said Nursî, Necmeddin Şahiner, s. 342

Said Nursî, insanlığın ebedi yaralarına merhem olacak ilaçlar sundu. Bu ilaçları, Kur'âni nurunun bir yansıması olan risale ve kitaplarının arasına serpiştirdi.

Vefatı

İmam Bediüzzaman mübarek Ramazan ayının yirmi beşinci günü, hicri 1379, miladi 23 Mart 1960 senesinde vefat etti. Arkasında, asrın ihtiyaçlarına cevap verebilecek, çağın anlayışına hitab eden, materyalist filozofların yanlış düşüncelerini yıkıp, şüphelerini kökünden söküp atan ve nihayet iman hakikatlarını en parlak şekilde ortaya koyup, iman kalesinin temellerini kat'i ve sarsılmaz delillerle sağlamlaştıran muazzam bir iman ansiklopedisi bıraktı. Başlıca eserleri şunlardır: Sözler, Mektubat, Lemalar, Şualar, İşaratü'l-İcaz, Mesnevi-i Nuriye, Barla, Kastamonu, Emirdağ Lahikaları, Asa-yı Musa, Sikke-i Tasdik-i Gaybi. Eserler Arapça, İngilizce, Almanca, İspanyolca, Fransızca, Urduca, Farsça, Rusça ve daha bir çok dünya diline tercüme edilmiştir, edilmektedir.

Bediüzzaman Urfa'da defnedildi. Ancak 27 Mayıs 1960 ihtilalinin akabinde ihtilali yapanlar, O'nun cesedini mezarından çıkararak meçhul bir yere naklettiler. Kardeşi Abdülmecid Nursî, vefatından dört ay sonra Bediüzzaman'ın cesedinin nakledilişini şöyle anlatmaktadır:

“Temmuz ayının başları ve ağabeyimin vefatının dördüncü ayı idi. ‘Kardeşin Said Efendi’nin cenazesini Urfa’dan nakledeceğiz, siz istemiş olacaksınız. Şu kağıdı imza edin.’ dediler.

Sonra Bediüzzaman'ın kabri açıldı. Hep beraber tabutu açtık. İçimden “Seyda'nın kemikleri birbirine karışmıştır.” diyordum. Fakat elimi kefene sürünce sanki yeni vefat etmiş gibi bir hal vardı. Yalnız kefenin ağız kısmı biraz sararmıştı; dışında da bir su damlası şeklinde bir leke vardı. Doktor kefenin ağzını aç-

tığında yüzüne baktım, adeta tebessüm ediyordu. Yine hep beraber kucakladık. O şanlı ve mazlum Üstadı askerlerin getirdiği çok ağır ve büyük bir tabuta yerleştirdik. Tabutun etrafındaki boşluğu otlar ile doldurdular. Bütün işler bittikten sonra bir askeri cemseye bindik.

İlk uçak tabutu almadı. İkinci uçak geldi, tabutu bunun içine uzattık. Ben de yanına oturdum. İçimi hüznün, gözlerimi yaş kaplamıştı. Az sonra Afyon'a indik. Oradan da bir ambulans ile Isparta'ya vardık. Önceden hazırlanmış mezara Üstadı defnettik.”¹²

Bediüzzaman, meçhul bir yere defnedildi. Mezarı hâlâ meçhûldür. Kim bilir belki de bu, kaderin O'nun arzusuna icabet etmesiydi. Çünkü O, mezarının -has talebelerinden birkaç kişi müstesna- bilinmemesini vasiyet etmişti.

12 Aynı eser, s. 454,463,464

II. BÖLÜM

BEDİÜZZAMAN'IN YAŞADIĞI ŞARTLARA GENEL BİR BAKIŞ

Osmanlı ihtilali diye isimlendirebileceğimiz Jontürkler hareketiyle birlikte İttihad ve Terakki, Sultan Abdülhamid'i tahttan indirerek yönetimi ele geçirmişti. Osmanlı devletinde dağılmalar, değişik hiziplere bölünmeler, siyasi, askeri, iktisadi, fikri geri kalmışlık ve ruhi buhranlar baş göstermiş, Türkiye'nin ufkunu kara bulutlar sarmıştı. Ülke bir baştan bir başa yıkılışların yaşandığı bir harabeye dönüşmüştü. Nihayet Anadolu insanı bağımsızlığı ve onuru için girdiği savaştan zaferle çıkmış, ancak bu zafer de asırlık problemlerin çözülmesi için yeterli olmamıştı. Genç Türkiye'nin yüzleşmesi gereken bir yığın problem vardı.

O gün yeni bir tabu olarak ortaya atılan bilim, dinin yerine ikame edilmeye çalışılmakta, ilhad bütün dünyada almış başını gitmekteydi. Dinsizlik aydın olmanın alemet-i farikası, dini değerlere inanma ise bir utanma-aşağılanma sebebiydi. Tahrip edilen sadece Anadolu'nun toprakları değil, aynı zamanda Anadolu insanının manevi değerleriydi. Gönüllerdeki iman çeşitli şüphelerle sarsılıyor, mukaddesler tenkide uğruyor, dini değerler sürgüne gönderiliyordu. Asırlardan beri dine saygı duymuş, din-

dar yaşamış bir millet dinden uzaklaştırılıyor, kimliğinden edilmeye çalışılıyordu.

Bediüzzaman, işte bu korkunç hadiselerin geliştiği bir ortamda yaşadı. Ona en çok dokunanı da ülkenin maruz kaldığı kültürel-fikri bombardımandı. Çeşitli odaklar bu bombardımanı, ülke sınırları içinde bulunan, Batının desteklediği, mason localarının beslediği, ırkçı ve Marksist grupların da arka çıktığı müesseselerde çalışan gizli müttefikleri aracılığıyla gerçekleştiriyorlardı. Nihayet genç Türkiye'nin inanmış halkı fırtınalı bir gecede yolunu yitirmiş insanlar haline geldi. Sanki dengeleri kaybolmuş, iradeleri felç edilmiş, tahkire uğramış ve parça parça dağıtılmışlardı.

Ülkenin genel tablosu şu idi: Korkunç bir idari bozukluk, ürperten bir iktisadi acziyet, ağır borçlar, geri kalmışlık, cehalet, fakirlik, tefrika, salgın hastalıklar, sistemli ve planlı bir ahlaki dejenerasyon...

Bir Müceddide İhtiyaç Var

Cenab-ı Hakk Anadolu insanını bu halde, iç ve dış düşmanların arzu ve emellerinin ağında bırakacak değildi. Zaten O, değişik zaman ve mekanlarda bu ümmetin dinini tecdid edecek kimseler göndermeyi taahhüd etmişti. İşte İlahi İnanet, bazı araştırmacıların “kaderin seçtiği insan”, hocasının da “Bediüzzaman”¹³ diye isimlendirdiği bu zatı göndermekle açık bir şekilde tecelli ediyordu.

Bu rabbani, alim insan, göğsünde uyanık bir kalb, kafasında tertemiz, sarsılmaz bir akıl, derinliklerinde kimseye boyun eğmeyen bir ruh, dev bir gönül ve muhteşem bir iman taşıyordu.

Hele ilmi, hele ilmi! İnsan onu temaşa ettikçe hayretten kendini alamaz... Akıllara durgunluk veren o ilmi, çocuklu-

13 Manası: Zamanın harikası, yekta, yegane, nadide.

ğunda ve gençliğinin erken dönemlerinde nasıl öğrenip, nasıl kavradığını insan anlayamaz! Kur'ân'ın nurlarıyla aydınlanmış o harika zihinde bu ilmi nasıl taşıdı, nasıl korudu! Üstelik Birinci Dünya harbinde mücadele etmiş, istiklal savaşından yeni çıkmış, uzun yıllar karanlıklarla iç içe yaşamış, bitap düşmüş, yolları bozulmuş, ümranları harabeye dönmüş, genç nüfusunu cephede yitirmiş bir vatanın bütün acı ve ızdıraplarını kalbinin derinliklerinde an ben an yaşamakta, yudum yudum yudumla maktayken...

Bediüzzaman'ın bir de sepeti vardı ki, dünya adına bütün mâmelekini içinde taşıyordu... Bir çay demliği, birkaç bardak, biraz çay ve şeker, bir avuç kuru üzüm ve seccade... Fakat bakışlarında, dilinde, kalbinde ve aklında dünya ve ahiretin hem üstadı, hem rehberi, hem de mürşidi olan bir Kur'ân'ı taşıyordu.

İmanın, Kur'ân'ın ve İslam'ın, yerde yürürken ruhu gökler ötesinde seyahat eden bir zat tarafından temsil edildiğini görmek isteyen Bediüzzaman'a bakmalı, hayat hikayesini mütalaa etmeli ve sözlerini dikkatle okumalıdır. İman, ilim, şuur, zühd ve sabır mürekkebiyle ruh kaleminden dökülen her bir sözünü derinden derine düşünmeli ve tefekkür etmelidir.

Bediüzzaman ihlasta, sabırda, azimde, sebatta, cesaret ve temkinde, düşünce ve aksiyonda eşi olmayan bir insandı. Etrafını çepeçevre saran karanlıklara rağmen bir an olsun ümitsizliğe düşmemiş, hep ümit soluklamış ve ümit terennüm etmişti. En ağır şartlarda bile azimle mücadele etmiş, fırtınalar karşısında yıkılmaz bir ulu dağ gibi dimdik durmasını bilmişti. Aslında O, Lider-Rasül'ün (s.a.s.) “Yaşadığı zamanı kavrayıp, yürüyeceği yolu bilen insana Allah rahmet buyursun.” duasına mazhardı. Bediüzzaman, Anadolu'nun bağrından çıkmış bir müceddiddi.

III. BÖLÜM

BEDİÜZZAMAN'IN FİKRİ YAPISININ OLUŞMASINA TESİR EDEN FAKTÖRLER

İmam Bediüzzaman'ın hayatını incelediğimiz zaman, fikri kişiliğini oluşturan iki temel faktörle karşılaşırız.

A. SOSYAL FAKTÖRLER

Sosyal faktörleri iki kısımda incelemek mümkündür:

a. Ailesi ki, babası Mirza Efendi takva, vera ve dini hassasiyetiyle zirveleşip darb-ı mesel olmuştu. Bir sufi olan babası hiç bir zaman harama bulaşmamış, çocuklarına da sadece helal lokma yedirmişti. Öyle ki, ineklerini başkasının tarlasından geçirirken, o tarlaların otundan yiyebilirler ihtimaline binaen ağızlarını bağladığı anlatılmaktadır.

Takva sahibi, salih bir kadın olan annesi Nuriye Hanım ise çocuklarını abdest almadan emzirmezdi. Bediüzzaman, annesinin kendisi üzerindeki tesiri ile ilgili olarak şöyle der: “Ben bu seksen sene ömrümde, seksen bin zâtlardan ders aldığım halde, kalem ediyorum ki; en esaslı ve sarsılmaz ve her vakit bana dersini tazeler gibi merhum vâlidemden aldığım telkinat ve manevî derslerdir ki; o dersler fitratımda, âdetâ maddî vücudumda çe-

kirdekler hükmünde yerleşmiş. Sair derslerimin o çekirdekler üzerine bina edildiğini, aynen görüyorum. Demek bir yaşımdayken fitratıma ve ruhuma, merhum vâlidemin ders ve telkinatını, şimdi bu seksen yaşındaki gördüğüm büyük hakikatler içinde birer çekirdek-i esasiye müşahede ediyorum.”¹⁴

Ağabeyi Molla Abdullah da ilmi, dindarlığı ve dini hassasiyetiyle maruf bir insandı.

b. Yetiştığı coğrafya ki bu coğrafyanın içinde; dindarlığıyla meşhur Nurs köyü, yakın köyler, beldeler, onların küttap ve müderrisleri, dinlerine oldukça saygılı sade görünüşlü güzel insanları, İslami değerlerle yoğrulmuş yöresel örf, adet ve gelenekler, fakirlik ve cehalete rağmen basitlik, doğruluk, fitrilik, cömertlik, ruh asaletiyile tanınan çevre halkı yer almaktaydı.

B. KÜLTÜREL FAKTÖRLER

a. Bediüzzaman Fütuhü'l-Gayb isimli eserin sahibi Abdülkadir Geylani Hazretlerini birinci üstadı sayar. Şöyle der:

“Bundan otuz sene evvel, Eski Said'in gafil kafasına müdhiş tokatlar indi, ‘el-mevtû hakkun’¹⁵ kaziyesini düşündü. Kendini bataklık çamurunda gördü. Meded istedi, bir yol aradı, bir hâ-laskâr taharri etti. Gördü ki, yollar muhtelif; tereddüde kaldı. Gavs-ı A'zam olan Şeyh-i Geylanî Radıyallahü Anh'ın ‘Fütuhü'l-Gayb’ namındaki kitabıyla tefe'ül etti. Tefe'ülde şu çıktı:

أنت في دارِ الحِكمَةِ فَاطْلُبْ طَبِيباً يُدَاوِي قَلْبَكَ

Acibdir ki o vakit ben, Dâr-ül Hikmet-il İslâmiye âzası idim. Güya ehl-i İslâmın yaralarını tedaviye çalışan bir hekim idim. Halbuki en ziyade hasta ben idim. Hasta evvelâ kendine bakmalı, sonra hastalara bakabilir.

14 Lemalar, s. 200

15 Manası: Ölüm haktr.

İşte Hazret-i Şeyh bana der ki: “Sen kendin hastasın, kendine bir tabib ara!” Ben dedim: “Sen tabibim ol!” Tuttum, kendimi ona muhatab addederek, o kitabı bana hitab ediyor gibi okudum. Fakat kitabı çok şiddetli idi. Gururumu dehşetli kırıyordu. Nefsimde şiddetli ameliyat-ı cerrahiye yaptı. Dayanamadım, yarısına kadar kendimi ona muhatab ederek okudum/ bitirmeye tahammülüm kalmadı. O kitabı dolaba koydum.

Fakat sonra, ameliyat-ı şifakâraneden gelen acılar gitti, lezzet geldi. O birinci üstadımın kitabını tamam okudum ve çok istifade ettim. Ve onun virdini ve münacatını dinledim, çok istifaza ettim.”¹⁶

b. Mektubat isimli eserin sahibi ve Müceddid-i elf-i sani lakabıyla meşhur İmam-ı Rabbanî Hazretlerini de üstadı kabul ederek şöyle der:

“Sonra İmam-ı Rabbanî'nin Mektubat kitabını gördüm, elim aldım. Hâlis bir tefe'ül ederek açtım. Acaibdendir ki, bütün Mektubatında yalnız iki yerde ‘Bediüzzaman’ lafzı var. O iki mektub bana birden açıldı. Pederimin ismi Mirza olduğundan, o mektubların başında ‘Mirza Bediüzzaman’a Mektub’ diye yazılı olarak gördüm. Fesühbanallah dedim, bu bana hitab ediyor.

O zaman Eski Said’in bir lâkabı ‘Bediüzzaman’dı. Halbuki hicretin üç yüz senesinde, Bediüzzaman-ı Hemedanî’den başka o lâkaba iştihar etmiş zâtları bilmiyordum. Halbuki İmam’ın zamanında dahi öyle bir adam vardı ki, ona o iki mektubu yazmış. O zâtın hali, benim halime benziyormuş ki, o iki mektubu kendi derdime deva buldum. Yalnız İmam, o mektublarında tavsiye ettiği gibi çok mektuplarında musırrane şunu tavsiye ediyor: ‘Tevhid-i kible et.’ Yani: ‘Birini üstad tut, arkasından git, başkasıyla meşgul olma.’

16 Metkubat, s. 355

Şu en mühim tavsiyesi, benim istidadıma ve ahval-i ruhiyeme muvafık gelmedi. Ne kadar düşündüm: 'Bunun arkasından mı, yoksa ötekinin mi, yoksa daha ötekinin mi arkasından gideyim?' tahayyürde kaldım. Herbirinde ayrı ayrı cazibedar hasiyetler var. Biriyle iktifa edemiyordum.

O tahayyürde iken, Cenab-ı Hakk'ın rahmetiyle kalbime geldi ki: 'Bu muhtelif turukların başı ve bu cedvellerin menbâ ve şu seyyarelerin güneşi, Kur'ân-ı Hakîm'dir. Hakikî tevhid-i kible bunda olur. Öyle ise, en a'lâ mürşid de ve en mukaddes üstad da O'dur. O'na yapıştım.'¹⁷

c. Bediüzzaman nahiv, sarf, belâğat, lügat ve bunlar gibi Arap diliyle ilgili olan ilimleri de başta kendi köyü olmak üzere, diğer köy ve şehirlerdeki ulemadan tahsil eder. Gençliğinin erken dönemlerinde bu ilimlerin ana metinlerini -hatta temel eserlerini- hıfz eder. Mesela Firuzabadi'nin Kamus el-Muhit isimli eserini "sin" harfine kadar ezberlemiştir.

d. Tefsir, hadis, fıkıh, usul-i fıkıh gibi dini ilimlerin yanı sıra, fizik, kimya, jeoloji, coğrafya, tarih, matematik gibi müspet ilimleri tahsil etmiştir.

f. Batı medeniyeti ve Batı'nın materyalist düşüncesini, Eski Yunan felsefesini, modern felsefeyi -ki bunların hem çıkış noktaları, hem de gayeleri maddedir- araştırmış, kavramış ve onlara karşı takınacağı tavrı tespit etmiştir.

g. Seyahatleri: Bediüzzaman köy-kent demeden her yeri dolaşır; avam-havass, zengin-fakir, idareci-halk toplumun her kesimiyle görüşür. Mesela İstanbul'a yaptığı seyahatte Sultan Abdülhamid'le, 5. Mehmet Reşad'la ve bazı vezirlerle buluşur. Ayrıca Trablusgarb ve Bingazi'ye giderek, orada Şeyh Senüsi ile bir araya gelir ve Senüsi hareketini yakından inceleme fırsatı bulur.

17 Aynı eser, s. 355-356

Nitekim Van'a döner dönmez kendi talebelerinden ve gönüllülerden fedai birlikleri teşkil ederek, Bitlis'e saldıran Rus ordusuna karşı savaşır. Aldığı ağır bir yara sonucunda esir düşer. Sibirya esir kampında kalır. Bir fırsatını bulur ve oradan kaçır. Avrupa üzerinden Türkiye'ye gelir. Hiç kuşkusuz Bediüzzaman esaret tecrübesinden de pek çok ders çıkarır, zira Avrupa'yı yakından görme ve inceleme fırsatı bulmuştur.

Bir diğer seyahati de Şam'a yaptığı seyahattir. Bediüzzaman orada Şam ulemasıyla bir araya gelir ve 1911 senesinde Emevi camiinde son derece edebi bir üsluba sahip olan Hutbe-i Şamiyye'sini irâd eder.

Bediüzzaman Hazretleri bu hutbede İslam dünyasının hastalıklarını teşhis ederek, tedavileri için gerekli olan ilaçları da sunar.

h. Ancak şunu vurgulamak gerekir ki, Onun fikri, ruhi ve psikolojik yapısının oluşumunda en büyük faktör Kur'ân-ı Azim'dir. Üstadı O'dur, mürşidi O'dur, yolunu aydınlatan O'dur ve başkasıyla değil, ancak O'nunla kible-i tevhidi gerçekleşir, yol ve yön şaşkınlığı sona erer, göz ve gönüllerin yönelmesi gereken yön belirlenir. Üstad şöyle der:

“Bu muhtelif turukların başı ve bu cedvellerin menbâi ve şu seyyarelerin güneşi, Kur'ân-ı Hakîm'dir. Hakikî tevhid-i kible bunda olur. Öyle ise, en a'lâ mürşid de ve en mukaddes üstad da O'dur. O'na yapıştım. Nâkıs ve perişan istidadım elbette lâyıkiyle O Mürşid-i Hakikî'nin âb-ı hayat hükmündeki feyzini mâss edip alamıyor; fakat ehl-i kalb ve sâhib-i halin derecatına göre o feyzi, o âb-ı hayatı yine onun feyziyle gösterebiliriz. Demek Kur'ân'dan gelen o Sözcükler ve o Nurlar, yalnız aklî mesail-i ilmiye değil; belki kalbî, ruhî, hâlî mesail-i imaniyedir ve pek yüksek ve kıymetdar maarif-i İlahiye hükmündedirler.”¹⁸

18 Mektubat, 356

Bediüzzaman'ın fikri yapısını oluşturan, böylece O'nu 'çağın bir numaralı alimi' tahtına oturtup, fikri, akidevi ve ictimâî hayatta at koşturmaya ehil kılan sosyal ve kültürel faktörler işte bunlardır.

Bu eşsiz oluşum ve tekevvünde elbette O'nun şahsi gayretini de göz ardı etmemeliyiz. Bediüzzaman 14 yaşında olmasına rağmen İslami ilimlere ait seksen temel eseri ezberlemiş; akli ve nakli ilimlerde derinleşmiş, böylece henüz o yaşta Şeyh Muhammed Celali'den "ilmi icazet" almaya hak kazanmıştır.

Evet, böyle bir oluşum sayesinde Hz. Bediüzzaman hayatın fikri ve akidevi alanlarına dalmış, kaza, kader, insan, kâinat, ruhun yaratılış hikmeti, varlığın yok oluşu, Deccal, Hz. İsa'nın nüzulü, Mehdi'nin zuhuru, Hızır'ın şahsiyeti, meleklerle ait bir takım hususiyetler, cinler, kıyamet alametleri, amellere terettüp eden sevaplar ve bunlar gibi gaybe dair pek çok ince mesele hakkında İslam'ın görüşünü, hem de tereyağından kıl çekme rahatlığı içinde ortaya koymuştur. Bu mevzuları konu alan "Tılsımlar" ve diğer eserleri tetkik edildiğinde görülecektir ki, O bir bahr-i umman, devasa bir kâmet ve aşkın bir ilim, fikir, iman ve aksiyon insanıdır. Evet O, sahili olmayan bir ilim deryasıdır.

IV. BÖLÜM

BEDİÜZZAMAN'IN DÜŞÜNCE FARKLILIKLARINA KARŞI TUTUMU

Allah-û Teâla, Kur'ân-ı Kerim'de “Rabbin dileyeydi bütün insanları bir tek millet yapardı.” (Hûd Sûresi: 118) buyurmaktadır.

İhtilaf tabii bir olgudur. Zira akıllar, anlayışlar, düşünceler farklı farklıdır. Bu da bir tek mesele etrafındaki görüş ve hükümlerin çoğalmasına sebep olmaktadır. Görüş beyan eden şahıslar arttıkça ses farklılıkları da artmaktadır.

Ulema ihtilafa farklı şekillerde yaklaşmışlardır. Kimisi onu bütünüyle şer addetmiştir. İmam Sûbki, “Rahmet ihtilafın olmasını gerektirir.” diyerek fûru'daki ihtilafa göz yummuş, ancak, onda da ittifakın ihtilaftan daha hayırlı olacağını ifade etmiştir. İbn-i Hazm ise ihtilafı zemmederek, hiçbir nev'ini rahmetten saymamış, azap diye nitelendirmiştir.

Gerçek şu ki ihtilaf sahabe asrından beri zuhur etmiş ve günümüze kadar gelmiştir. Ancak ulema, Kur'ân ve sünnetten “ihtilaf adabı” diyebileceğimiz birtakım ölçüler çıkarmışlardır. Bu ölçüler takvayı esas alan, kardeşlik ruhunu koruyan ve zarar miktarını azaltma gayesi güden prensiplerdir ki, en önemlileri ada-

let, insaf, karşı tarafın görüşünü anlamaya gayret gösterme ve enaniyetten uzak olmadır.

Zaten Allah-û Teâla düşüncede uyuşmadığımız kimselere karşı takınacağımız tutumu şöyle belirtmektedir: “Resûlüm! Sen, Rabbinin yoluna hikmet ve güzel öğütle çağır ve onlarla en güzel şekilde mücadele et!” (Nahl Sûresi: 125) Hatta şöyle buyurmaktadır: “İman edenlere söyle: Allah'ın günlerinin geleceğini ummayanları bağışlasınlar.” (Casiye Sûresi: 14)

Bediüzzaman'a gelince O, bir Kur'ân adamıdır ve bütün ahvalinde takip ettiği metod, çerçevesini Kur'ân'ın çizdiği metoddur. Bu açıdan O'nu değerlendirdiğimizde, aynı düşünceyi paylaştığı muhaliflerine karşı her zaman objektif davrandığını görürüz. Hele mevzu insanların ihtilafa düştükleri bir konu ise, O'nun taassubla belli bir görüşe saplanıp kalmadığını, birini bırakıp diğer tarafı desteklemek suretinde hareket etmediğini görürüz.

Örneğin, evliya kerametleri, Muhyiddin ibn Arabî'nin bazı görüşleri, cezbe ve hal ehli mutasavvıflardan sâdır olan bir takım sözleri değerlendirirken ekseriyetle yumuşak, objektif ve ilmî bir üslup kullanmıştır. Fakat herhangi bir aşırılık hissettiğinde köpürmüş ve ifratın üzerine yürümüştür.

Hakkında sarih nass olmayan içtihadî meseleler hakkında Bediüzzaman şöyle demektedir:

“Şeriat yüzde doksanı; müsellemat-ı şer'î, zaruriyat-ı dinî birer elmas sütundur.

İçtihadî, hilafî, fer'î olan mesâil; yüzde ancak on olur. Doksan elmas sütunu, on altunun sahibi, kesesine koyamaz, ona tâbi kılamaz. Elmasların mâdeni: Kur'ân ve hem Hadîstir. Onun malı... oradan her zaman istemeli.

Kitablar, içtihadlar Kur'ân'ın âyinesi, yahut dûrbîn olmalı. Gölge, vekil istemez o Şems-i Mu'cizbeyan.”¹⁹

19 Sözlür, s.704

Şu halde ittifaka götüren sebepler, ihtilafa götüren sebeplerden dokuz kat daha fazladır. Öyleyse bu sebepler müslümanları parçalamamalı, toparlanmaya sevketmelidir. Zaten onlara yakın da budur.

Aynı düşünceyi paylaşmadığı muhaliflerine karşı, hayatı boyunca izlediği metodu şöyle özetleyebiliriz:

a. Bir şahıs, yahut da hey'eti tenkid ederken, veya İslam hakkında ortaya attıkları şüpheleri cevaplarken isimlerini ifşa etmez.

b. Zihinleri idlâl etmemek için cevap vereceği şüphe ve soruları detaylı bir şekilde açmaz. Söz konusu şüpheyi kısa bir şekilde zikrettikten sonra onu ikna edici delillerle çürütür ve doğruyu detaylı bir şekilde ortaya koyar.

c. Cevap verirken “istisna üslubu”nu kullanır. Mesela, Avrupa medeniyetine hücum ederken genellemelere gitmez. Güzel ve faydalıyı mutlaka istisna eder, menfi ve zararlıya da aman vermez. Nitekim milliyetçilik hususunda bu tutumu sergilediğini görmekteyiz. Milliyetçiliğin menfi yanını tenkid etmiş, müspet yanını ise istisna etmiştir.

d. Şahsı ve davasına karşı kötülük düşünen kimselere koz vermemek için, yazdığı her şeyde, verdiği her cevapta çok dikkatli davranır. Sözcükleri ölçülü ve yerinde kullanır. Temkini hiçbir zaman elden bırakmaz.

e. Ulema ve tasavvuf erbabına karşı yumuşak ve saygılı; din düşmanı, ırkçı ve komünistlere karşı hamiyetperver, şefkatli, cesur ve alimâne bir tutum sergiler.

f. Bunlara ilave olarak dikkatleri çekmek istediğimiz bir diğer nokta da şudur; Bediüzzaman ilmi araştırma ve çalışmalarda esas alınması ve uyulması gereken objektif birtakım prensipler ortaya koymuş, kitap ve reddiyelerinde bu prensiplere sadık kalmaya fevkalade ihtimam göstermiştir. Bediüzzaman ihtilafların

iftiraklara sebep olmaması ve tahripkâr kavgalara dönüşmemesi için herkesi bu prensiplere uymaya davet etmiştir. Bunları şu şekilde özetlemek mümkündür:

a. Araştırmacı, mevzunun en derin noktalarına kadar inmelidir.

b. Zaman faktörünün tesirinden sıyrılmalıdır.

c. Başka araştırmacıların tecrübelerinden istifade etmek maksadıyla geçmişin derinliklerine dalmalıdır.

d. Meseleleri, duygusal tesirlerden uzak, objektif ve mantık kriterleri çerçevesinde değerlendirmelidir.

e. İncelediği konuyla ilgili bilgilerin kaynağını araştırarak menbaya inmelidir.

Şimdi de, hakkında birçok ihtilaf bulunan, pek çok tartışmaya konu olan bazı meselelere Bediüzzaman Said Nursî'nin nasıl yaklaştığını ve bu meseleleri ne şekilde değerlendirdiğini arz etmeye çalışacağız.

A. TASAVVUF

İmam Said Nursî çağının en zahid kimselerindendi. Bu anlamda dönemi itibarıyla benzerine az rastlanır bir insandı. “Ne sufi idi, ne de tarikat şeyhi. Nur risaleleri tasavvuf kitabı olmadığı gibi, talebeleri de sufi değildi. Nitekim Üstad; “Zaman tarikat zamanı değil, imanı kurtarma zamanıdır.” der ve şöyle devam ederdi:

“Ben tahmin ediyorum ki: Eğer Şeyh Abdülkadir Geylanî (R.A.) ve Şah-ı Nakşibend (R.A.) ve İmam-ı Rabbanî (R.A.) gibi zâtlar bu zamanda olsaydılar, bütün himmetlerini, hakaik-i imaniyenin ve akaid-i İslâmiyenin takviyesine sarfedeceklerdi. Çünkü saadet-i ebediyyenin medarı onlardır. Onlarda kusur edilse, şekavet-i ebediyyeye sebebiyet verir. İmansız Cennet'e gidemez, fakat tasavvufsuz Cennet'e giden pek çoktur. Ekmeksiz in-

san yaşayamaz, fakat meyvesiz yaşayabilir. Tasavvuf meyvedir, hakaik-i İslâmiye gıdadır.”²⁰

“İlm-i Mantık'ta “kaziye-i makbule” tabir ettikleri; yani büyük zâtların delilsiz sözlerini kabul etmektir. Mantıkça yakîn ve kat'iyeti ifade etmiyor; belki zann-ı galible kanaat verir. İlm-i Mantık'ta bürhan-ı yakînî, hüsn-ü zanna ve makbul şahıslara bakmıyor, cerhedilmez delile bakar ki; bütün Risale-i Nur hüccetleri, bu bürhan-ı yakînî kısmındadır.

Çünkü ehl-i velayetin amel ve ibadet ve sülûk ve riyazetle gördüğü hakikatlar ve perdeler arkasında müşahede ettikleri hakaik-i imaniye, aynen onlar gibi Risale-i Nur ibadet yerinde, ilim içinde hakikata bir yol açmış; sülûk ve evrad yerinde, mantıkî bürhanlarla ilmî hüccetler içinde hakikatü'l-hakaika yol açmış; ve ilm-i tasavvuf ve tarikat yerinde, doğrudan doğruya İlm-i Kelâm içinde ve İlm-i Akide ve Usûlü'd-din içinde bir velayet-i kübra yolunu açmış ki; bu asrın hakikat ve tarikat cereyanlarına galebe çalan felsefî dalaletlere galebe ediyor, meydandadır.”²¹

Dikkatimizi çeken önemli bir husus şudur. Bediüzzaman Sa'id Nursî, mutasavvıfların metodu ile kendi metodu arasındaki farkları ortaya koyar ve her iki meslek arasında mukayeseler yaparken oldukça sâkin, yumuşak, akli ve mantıkî bir üslup kullanmaktadır. Fakat öte tarafta ve gerektiği yerde O'nun bid'at ehline karşı köpürdüğünü ve hiddetle üzerlerine yürüdüğünü görmekteyiz. Onların yüzüne gür bir sâda ile neler söylediğini hep beraber dinleyelim:

“Ey ‘sadık ahmak’ itlakına mâsadak biçare ülema-üs sî' veya meczub, akılsız, cahil sofiler! Hakikat-ı kâinat içinde kökü yerleşmiş ve hakaik-i kâinata kökler salmış olan Şecere-i Tübâ-i

20 Mektubat, s. 23

21 Emirdağ Lahikası, s. 91

İslâmiyet; mevhum, muvakkat, cüz'î, hususî, menfi, belki esas-sız, garazkâr, zulümkâr, zulmanî unsuriyet toprağına dikilmez! Onu oraya dikmeye çalışmak, ahmakane ve tahrîbkârane, bid'akârane bir teşebbüstür.”²²

Böyle ağır bir üslup kullanmakta Bediüzzaman ne kadar haklıdır! Gaflete düşenleri uyarma adına da ne kadar yerinde bir derstir! O gün erbâb-ı tasavvufun bazıları, inhiraf etmiş ırkçılar güruhunu destekleme kararı almışlardı ki, Bediüzzaman'ın bu hiddetli hitabı onları intibaha getirmeye yöneliktir.

Onlar her ne kadar bu tavırlarına gerekçe olarak “ırkçılık tarlasına din tohumunu ekme”yi göstetseler de, gerçekte çirkin bir komplonun içinde yer almakta ve din düşmanlarının kötü oyunlarına alet olmaktaydılar. Şâyan-ı takdir ve dikkat olan bir nokta şu ki, Bediüzzaman “yolunu şaşırılmış ulema ve meşayih” ifadesini kullanırken, bu zatların isimlerini tasrih etmemekte, onları tarih ve toplum karşısında teşhir etmemektedir.

B. İCTİHAD MESELESİ

İctihad konusu geçmişten günümüze kadar münakaşa mevzuu olagelmıştır. Kimileri ictihad kapısını kapalı tutup, her ne olursa olsun açılmasını reddederken; kimileri de “Geçmişte ictihad edenler de bizim gibi insandı.” diyerek kilitlerin kırılıp, kapıların açılması gerektiğini savunmaktadır. İkinci kategoride yer alan bazı kimseler de aslında samimiyetsiz ve söylemlerinde sû-i niyetlidir. Onlara göre, İmam Ebu Hanife, Malik, Şafii, Ahmed bin Hanbel, Evzâi, Sevrî, İbni Uyeyne ve sair müctehid imamlar da insan, ictihad kapılarını ardına kadar açma çağrısında bulunan kimseler de(!).

22 Mektubat, s. 439

Üstad Bediüzzaman bu önemli mevzûu ele alıp değerlendirenken pratik hayatın gerçeklerini göz önünde bulundurmuş, aklın objektif kriterlerini esas almış ve muhalif cepheler açmadan tamamen kendi doğrularını ortaya koymuştur. Şöyle demektedir:

“İçtihad kapısı açıktır. Fakat şu zamanda oraya girmeye altı mani vardır:

Birincisi: Nasıl ki kışta, fırtınaların şiddetli olduğu bir vakitte, dar delikler dahi seddedilir. Yeni kapıları açmak, hiçbir cihetle kâr-ı akıl değil. Hem nasıl ki büyük bir selin hücumunda, tamir için duvarlarda delikler açmak gark olmağa vesiledir. Öyle de, şu münkerat zamanında ve âdat-ı ecanibin istilasî ânında ve bid'aların kesreti vaktinde ve dalaletin tahribatı hengamında, içtihad namıyla, kasr-ı İslâmiyetten yeni kapılar açıp, duvarlarından muhariblerin girmesine vesile olacak delikler açmak, İslâmiyet'e cinayettir.

İkincisi: Dinin zaruriyatı ki, içtihad onlara giremez. Çünkü kat'î ve muayyendirler. Hem o zaruriyat, kut ve gıda hükmündedirler. Şu zamanda terke uğruyorlar ve tezelzüldedirler ve bütün himmet ve gayreti, onların ikamesine ve ihyasına sarfetmek lâzım gelirken, İslâmiyet'in nazariyat kısmında ve selefin içtihadat-ı sâfiyane ve hâlisanesiyle, bütün zamanların hâcatına dar gelmeyen efkârları olduğu halde, onları bırakıp heveskârane yeni içtihadlar yapmak, bid'akârane bir hıyanettir.

Üçüncüsü: Modern çağın zeki ilim adamı, şu zamanda çünkü zihni felsefede boğulmuş, aklı siyasete dalmış, kalbi hayat-ı dünyeviyede sersem olmuş, istidadı içtihadından uzaklaşmış, elbette fûnun-u hazırada tevaggülü derecesinde istidadı içtihad-ı şer'î kabiliyetinden uzaklaşmış ve ulûm-u arziyede tefennünü derecesinde içtihadın kabulünden geri kalmıştır.

Dördüncüsü: İslâmiyetin dairesine selef-i sâlihîn gibi takva-yı kâmile kapısıyla ve zaruriyat-ı diniyenin imtisali tarıkıyla dâhil olanlarda meyl-üt tevessü' ve irade-i içtihad bulunsa; o kemeldir ve tekemmüldür. Yoksa zaruriyatı terk eden ve hayat-ı dünyeviye-yi hayat-ı uhreviyeeye tercih eden ve felsefe-i maddiye ile âlûde olanlardan olan o meyl-üt tevsî' ve irade-i içtihad, vücud-u İslâmi-yeyi tahrib ve boynundaki şer'î zincirini çıkarmağa vesiledir.

Beşincisi: Üç nokta-i nazar, şu zamanın içtihadatını arziye yapar, semavîlikten çıkarıyor. Halbuki Şeriat semaviyedir ve içtihadat-ı Şer'îye dahi, onun ahkâm-ı mestûresini izhar ettiğinden semaviyedirler.

Birincisi: Bir hükmün hikmeti ayrıdır, illeti ayrıdır. Hikmet ve maslahat ise; tercihe sebebdir, îcaba icada medar değildir. İlet ise, vücuduna medardır. Meselâ: Seferde namaz kasredilir, iki rek'at kılınır. Şu ruhsat-ı şer'iyenin illeti seferdir, hikmeti ise meşakkattir. Sefer bulunsa, meşakkat hiç olmasa da namaz kasredilir. Çünkü illet var. Fakat sefer bulunmasa, yüz meşakkat bulunsa, namazın kasredilmesine illet olamaz. İşte şu hakikatın aksine olarak, şu zamanın nazarı ise, maslahat ve hikmeti illet yerine ikâme edip ona göre hükmediyor. Elbette böyle içtihadat arziyedir, semavî değildir.

İkincisi: Şu zamanın nazarı, evvelâ ve bizzât saadet-i dünyeviyeeye bakıyor ve ahkâmları ona tevcih ediyor. Halbuki Şeriatın nazarı ise, evvelâ ve bizzât saadet-i uhreviyeeye bakar, ikinci derecede -âhirete vesile olmak dolayısıyla- dünyanın saadetine nazar eder. Demek şu zamanın nazarı, ruh-u Şeriatıtan yabanidir. Öyle ise, Şeriat namına içtihad edemez.

Üçüncüsü: *المحظورات تبيح الضرورات* kaidesi, yani "Zaruret, haramı helâl derecesine getirir." İşte şu kaide ise, küllî değil. Zaruret eğer haram yoluyla olmamış ise, haramı helâl etmeye sebebi-

yet verir. Yoksa sû-i ihtiyarıyla, gayr-ı meşru sebeplerle zaruret olmuş ise, haramı helâl edemez, ruhsatlı ahkâmlara medar olmaz, özür teşkil edemez.

Halbuki şu zamanın ehl-i içtihadı, o zaruratı ahkâm-ı şer'iyeye medar yaptıklarından, içtihadları arziyedir, hevesîdir, felsefidir, semavî olamaz, şer'î değil. Halbuki semavat ve arzın Hâlıkının ahkâm-ı İlahiyesinde tasarruf ve ibadının ibadatına müdahale, o Hâlıkın izn-i manevîsi olmazsa; o tasarruf o müdahale merduddur.

Altıncısı: Selef-i Sâlihînin müçtehidîn-i izamı, asr-ı nur ve asr-ı hakikat olan asr-ı sahabeye yakın olduklarından, safi bir nur alıp, hâlis bir içtihad edebilirlerdi. Şu zamanın ehl-i içtihadı ise, o kadar perdeler arkasında ve uzak bir mesafede hakikat kitabına bakar ki, en vâzih bir harfini de zor ile görebilirler.”

Mezheplerin birden fazla olmasıyla ilgili olarak da: “Fakat beşeriyet tamamen bir seviyeye gelmediğinden ve bir tarz-ı hayat-ı içtimaiye de giymediğinden, mezhepler taaddüd etmiştir. Eğer beşerin ekseriyet-i mutlakası bir mekteb-i âlînin talebesi gibi, bir tarz-ı hayat-ı içtimaiyeyi giyse, bir seviyeye girse; o vakit mezhepler tevhid edilebilir. Fakat bu hal-i âlem, o hale müsaade etmediği gibi, mezahib de bir olmaz.” der.²³

Son olarak Bediüzzaman şu eklemeyi yapmaktadır:

“İçtihadın şartını haiz olan her müstaid, ediyor nefsi için nass olmayanda içtihad. Ona lâzım, gayre ilzam edemez.

Ümmeti davetle teşri' edemez. Fehmi, şeriattan olur; lâkin şeriat olamaz. Müçtehid olabilir, fakat müşerri' olamaz.

İcma' ile cumhurdur, sikke-î şer'î görür. Bir fikre davet etmek; zann-ı kabul-ü cumhur, şart-ı evvel oluyor.

23 Sözlür, s. 480-487 özetle.

Yoksa davet bid'attır, reddedilir. Ağzına tıklır, onda daha çıkmaz.”²⁴

Evet, Bediüzzaman çağın âlimlerinin bugünkü vaziyetlerini hareket noktası edinerek meseleyi ilmi metotla, sakin ve teenniyle tartışmaktan. Kimsenin önünü tıkamamakta. Açılmayı hak etmiş hiç bir şeyi de kapatmamakta. Fakat kapanması gereken kapıları da açmaktadır.

Görülüyor ki o, ictihad meselesini bütün yönleriyle inceleyerek, onun en derin noktalarına kadar inmektedir. Üstelik uymayı ilke edindiği ilmi araştırma metot ve prensiplerine sadık kalarak ve kayıtsız şartsız ictihad kapılarının açılması gerektiğini savunan kimselerin görüşlerini detaylandırmadan bunu yapmaktadır.

Kuşkusuz O, çağını kavramış, rotasını bulmuş ve yolunda dosdoğru yürümüş Rabbanî bir âlimdi.

C. ULEMA VE VAİZLER

Üstad Bediüzzaman insanlara ilim öğretme, yol gösterip, öğüt ve nasihatta bulunma vazifesini yüklenmiş vâiz ve alimlerin durumunu göz ardı etmemiştir. Aksine onların da hastalıklarını teşhis etmiş ve görevlerini en iyi şekilde yapabilmeleri için gerekli olan şifalı ilaçları sunmuştur. Tabii, bunu kimsenin ismini zikretmeden ve hiçbir ilmi topluluğu de rencide etmeden yapmıştır. Şöyle demektedir:

“Ben vaizleri dinledim. Nasihatları bana tesir etmedi. Düşündüm. Kasavet-i kalbimden başka üç sebep buldum:

Birincisi: Zaman-ı hazırayı zaman-ı salıfeye kıyas ederek yalnız tasvir-i müddeayı parlak ve mübalâğalı gösteriyorlar. Tesir

24 Aynı eser, s. 705

ettirmek için isbat-ı müddea ve müteharri-i hakikatı ikna lâzım iken ihmal ediyorlar.

İkincisi: Bir şeyi tergiib veya terhib etmekle ondan daha mühim şeyi tenzil edeceklerinden, müvazene-i şeriatı muhafaza etmiyorlar.

Üçüncüsü: Belâgatın muktezası olan hale mutabık, yani ilcaât-ı zamana muvafık, yani teşhis-i illete münasib söz söylemezler. Güya insanları eski zaman köşelerine çekiyorlar, sonra konuşuyorlar.”²⁵

Ardından onları, ideal metot olarak gördüğü ilkelere yönlendirerek şöyle demektedir:

“Hasıl-ı kelâm: Büyük vaizlerimiz hem âlim-i muhakkik olmalı, tâ isbat ve iknâ etsin. Hem hakîm-i müdakkik olmalı, tâ müvazene-i şeriatı bozmasın. Hem belîğ-i muknî' olmalı, tâ mukteza-yı hal ve ilcaât-ı zamana muvafık söz söylesin ve mizân-ı şeriatla tartсын ve böyle olmaları da şarttır.”²⁶

Bu sözler ikna edici, hatta tenkid ettiği ulemanın bile rahatsızlık duymadan kabul edebilecekleri sözlerdir. Çünkü herkesi kucaklamasının yanı başında, realiteyi derinden derine tetkik, temmül ve bilme esası üzerine kurulmuş tamamen objektif kıstasları ihtiva eden ifadelerden meydana gelmektedir.

Risale-i Nur müellifi, zâhirde birbirinden farklı fakat özde bir olan, aynı kaynaktan beslenen; İslam'ın muhteva zenginliğinin birer tezâhürünü teşkil eden; farklılığı işlediği müfredat programından kaynaklanan ve aslında birbirini tamamlayan ekol, düşünce ve meşrepleri barışmaya, kaynaşmaya ve anlaşmaya çağırılmaktadır. Bediüzzaman bu konuda şöyle der:

25 Divan-ı Harb-i Örfi, s. 81

26 Divan-ı Harb-i Örfi, s. 81

“Yüz defa söylemişim, yine söyleyeceğim: Ehl-i medrese, ehl-i mekteb, ehl-i tekkenin musalahalarıdır. Tâ, temayül ve tebadül-ü efkârıyla lâekall maksadda ittihad eylesinler. Teessüf ile görülüyor ki: Onların tebayün-ü efkârı, ittihadı tefrik ettiği gibi; tehalüf-ü meşaribi de, terakkiyi tevkif etmiştir.”²⁷

Böylelikle Bediüzzaman'ın, hem dine karşı cephe almış kimseler, hem de dindar fakat bir takım İslami meselelerde kendisiyle aynı düşünceleri paylaşmayan ilim adamlarıyla tartışırken takip ettiği metodu incelemiş olduk. Bediüzzaman bu tür durumlarda tamamen ilmî, mantıkî ve objektif bir yöntem izlemekte, karşı tarafın yaşadığı fikri ve sosyal realiteleri göz önünde bulundurmakta ve en uygun konuşma yöntemini kullanmaktadır. Bediüzzaman zihinleri idlâl etmemek için muhaliflerinin şüphe ve tereddütlerini detaylandırmamaya özen göstermiş, aksine satır aralarına serpiştirmekle yetinmiş; cevap verirken de şartlara göre yumuşak ya da celalli bir üslup kullanmıştır.

D. BATILILAŞTIRMA HAREKETİ

Batılılaştırma hareketi Tanzimat'la başlamış ve Cumhuriyetin ilk yıllarında doruk noktasına ulaşmıştır. Batılılaşma hareketi nasıl doğdu? Nasıl gelişti? Osmanlı toplumunda nasıl kök saldı? Batılılaşma hareketinin temel âmil ve sâikleri arasında şunları saymak mümkündür:

a. Eğitim-öğretimin yanı sıra, daha başka gayelerle Avrupa'ya gönderilen kimseler.

b. 1851 senesinde çeşitli plan ve projeler üretmek gayesiyle kurulan müessese-i ilmiye.

c. 1832 senesinde kurulan Tercüme müessesesi. Bu kurumun üyelerinin ekserisi azınlıklardan meydana geliyordu. Başlangıçta

27 Münazarat, s. 90

masum bir tercüme müessesesi olarak kurulan Tercüme kurumu, daha sonra Batı düşüncesini yaymayı amaçlayan bir fikir okuluna dönüşmüştür.

d. Sivil ve askeri okullarda eğitim-öğretim işini yürütmek için Batıdan getirilen muallim ve eğitimci.

e. Avrupa'ya gönderilen elçilik memurları.

f. İstanbul ve Fransa'daki Fransız cemiyetler.

g. İstanbul'daki yabancı okullar.²⁸

Bunlara ilave olarak batılılaşma çerçevesinde yürütülen faaliyetler arasında şu hususlar göze çarpmaktadır:

a. İslam dini ve Hz. Peygamber (s.a.s.) etrafında bir takım şüphelerin üretilmesi.

b. Bediüzzaman gibi etkili alimlerin sürgün edilmesi ve toplumdan uzaklaştırılması.

c. Ezanın Türkçeleştirilmesi.

d. Özgür edebiyat sloganı altında, edebiyatın din ve ahlaka muhalif düşüncelerin yayılmasında kullanılması.

e. Eğitim-öğretim müfredatında din derslerinin asgariye indirilmesi.

f. Asırlardan beri sayısız ırk ve milletin geçiş yeri olmuş, çeşitli ulusların buluşma kaynaşma ve birbirine karışma yeri olmuş Anadolu'da Türk milliyetçiliğinin öne çıkarılması.

g. Oryantalist faaliyetlerin artırılması.²⁹

Güçlü dalgalar halinde gelen Batılılaştırma hareketi birçok kimseyi sarstı, şoka uğrattı. Pek çok aydını olumsuz yönde etkiledi. Bazı din âlimleri bile akıntıya kapılıp gittiler. Ancak bütün bunlar Batı medeniyetini inceden inceye tetkik etmiş, kadim ve modern Batı felsefesine vâkıf olmuş, dininin ruhunu kavramış,

28 Bediüzzaman Said Nursî, Ferec El-Vasîf, s. 36

29 Aynı yer, s. 36

ülkenin mâruz kaldığı işgalin maddî-mânevi boyutlarını görmüş, Anadolu insanının geleceği etrafında oynanan oyunları, örülen entrikaları sezmiş bir Bediüzzaman'ı etkileyememiştir.

Aksine onu daha çok bilebilir. Üstad Said Nursî dağlar cesame-tindeki dalgaların karşısında bir dalgakıran edasıyla durdu. Kalemini eline alıp yazmaya, iman hakikatlerini haykırmaya başladı. Fikirle gelen zararlı düşüncelere fikirle karşılık verdi. Batı'dan Türkiye'ye akan bütün fikri ve felsefi cereyanlara aklî, mantıkî ve ikna edici cevaplarla mukabelede bulundu. İmanın Müslümanları koruyan ne kadar güçlü bir kale olduğunu bütün dünyaya ispat etti. Hâsılı, ülkede zuhur eden her bir olumsuzluk, onu daha çok çalışmaya sâik bir dinamik oldu. Ruhta hezimete uğramış bazı ilim adamları ve aydınların Batı medeniyeti karşısındaki zâfiyetlerini ve ard arda yıkılışlarını gördükçe daha da bilendi ve omzuna yüklenen misyona yaraşır bir duruş sergilemesini bildi.

Nitekim onlarca makale ve harika birçok eserinde İslam medeniyetiyle Batı medeniyeti arasında mukayeseler yaparak, insanın maddi ihtiyaçlarıyla, rûhi arzu ve beklentilerini doyuracak tek medeniyetin İslam medeniyeti olacağını ispat etti.

Üstad Mesnevi-i Nuriye'de Batıcı aydınlarla şöyle demektedir:

“Enbiya'nın ekseri şarkta ve hükemanın ağılebi garbda gelmesi kader-i ezelinin bir remzidir ki, şarkı ayağa kaldıracak din ve kalbdır, akıl ve felsefe değil.”³⁰

Üstad Nursî, Avrupa medeniyetinin menfi cephesinden gelen zararlı düşüncelerin üzerine yürümüş, hamle üstüne hamleler yapmış ve er veya geç yıkılacağı müjdesini vermiştir. Dinin hayattan koparılıp, dini değerlerin çeşitli vesilelerle hafife alınmasının yapıcı ve olumlu hiçbir sonuç doğuramayacağını, aksine pek çok kısır döngüye neden olacağını vurgulamıştır. Müs-

30 Mesnevi-i Nuriye, s. 100

tağriplere, İslam dünyasının önemli bir stratejik nokta olduğunu; İslam ülkelerindeki samimi insanların Müslüman Türklere muhabbet beslediklerini; Yunanlılara karşı kazanılan zaferden dolayı sevindiklerini; dinden uzaklaşılması halinde hayal kırıklığına uğrayıp, manevi bağlarını koparabileceklerini ısrarla anlatmaya çalışmıştır. Dahası, dine sarılmamanın isyan ve tefrikaya sebep olacağını yazmıştır. Bediüzzaman şöyle demektedir:

“Düşmanın gayesi İslam'ın düsturlarını yıkmak ise, size düşen onları yeniden diriltip korumaktır. Aksi takdirde üzerinize saldırmak için hazır bekleyen düşmanlarınıza bilmeden yardım etmiş olursunuz.”

Öte yandan dini şairi hayattan nefyetmenin ümmeti zaafa uğratacağını, bunun da ülkeye saldırmak için fırsat kollayan düşmanın cesaretlenmesine neden olacağını ifade etmiştir. İslam medeniyetiyle Batı medeniyeti arasında mukayese yaparken şöyle demiştir:

“Şimdiki medeniyet esasatı menfidir. Menfi olan beş esas ona temel, hem kıymet.

Onlarla çark kurulur. İşte nokta-i istinad: Hakka bedel kuvvettir.

Kuvvet ise, şe'nidir tecavüz ve taâruz; bundan çıkar hıyanet.

Hedef-i kasdı, fazilet bedeline hasis bir menfaattır. Menfaatin şe'nidir tezahüm ve tehasum; bundan çıkar cinayet.

Hayattaki kanunu, teavün bedeline bir düstur-u cidaldır. Cidalin şe'ni budur: Tenazü' ve tedafü', bundan çıkar sefalet.

Akvamların beyninde rabita-i esasi: Âherin zararına müntebih unsuriyet. Başkaları yutmakla beslenir, alır kuvvet.

Milliyet-i menfiye, unsuriyet, milliyet; şe'ni olur daima böyle müdhiş tesadüm, böyle feci' telatum, bundan çıkar helâket.

Beşincisi şudur ki: Cazibedar hizmeti: Heva, hevesi teşci', teshil; hevesatı, arzuları da tatmin; bundan çıkar sefahet.

O heva, hem heves, şe'ni budur daima: İnsanı memsuh eder, sîreti değiştirir. Manevî meshediyor, değiştir insanîyet.

Şu medenîlerden çoğunun, eğer içini dışına çevirirsen, görürsün: Başta maymunla tilki, yılanla ayı, hınzır. Sîreti olur suret.

Gelir hayali karşına, postlarıyla tüyleri. İşte şununla görünür meydandaki âsârı.³¹

İslam medeniyetinin esaslarına gelince:

“Zemindeki mevazin mizanıdır şeriat...”

Şeriatdaki rahmet, sema-i Kur'ândandır. Medeniyet-i Kur'ân esasları müsbettir. Beş müsbet esas üzere döner çark-ı saadet.

Nokta-i istinadı; kuvvete bedel haktır. Hakkın daim şe'nidir adalet ve tevazün. Bundan çıkar selâmet, zâil olur şekavet.

Hedefinde menfaat yerine fazilettir. Faziletin şe'nidir muhabbet ve tecazüb. Bundan çıkar saadet, zâil olur adavet.

Hayattaki düsturu, cidal kıtal yerine, düstur-u teavündür. O düsturun şe'nidir ittihad ve tesanüd; hayatlanır cemaat.

Suret-i hizmetinde, heva heves yerine hüda-yı hidayettir. O hüdanın şe'nidir: İnsana lâyük tarzda terakki ve refahet.

Ruha lâzım surette tenevvür ve tekâmül. Kitlelerin içinde ci-het-ül vahdeti de tardeder unsuriyet, hem de menfî milliyet.

Hem onların yerine rabita-i dinîdir, nisbet-i vatanîdir, alâka-i sınıfîdir, uhuvvet-i imanî. Şu rabitanın şe'nidir; samimî bir uhuvvet,

Umumî bir selâmet. Haric etse tecavüz, o da eder tedafü'.³²

Ardından Üstad şu soruyu sormaktadır: “Müslümanların Batı medeniyetinden yüz çevirmelerinin sebebi nedir?”

Cevaben şöyle demektedir:

31 Sözler, s. 712

32 Aynı eser, s. 712-713

“Şimdiye kadar İslâmlar ihtiyarla girmemiş, şu medeniyet-i hazıra.

Onlara yaramamış; hem de onlara vurmuş müdhiş kayd-ı esaret.

Belki nev'-i beşere tiryak iken zehir olmuş. Yüzde seksenini atmış meşakkat ve şekavet. Yüzde onu çıkarmış müzahref bir saadet!

Diğer onu bırakmış beyne beyne bîrahat! Zalim ekallin olmuş gelen ribh-i ticaret. Lâkin saadet odur: Külle ola saadet.

Lâakal ekseriyete olsa medar-ı necat. Nev'-i beşere rahmet nâzil olan şu Kur'ân, ancak kabul ediyor bir tarz-ı medeniyet;

Umuma, ya eksere verirse bir saadet. Şimdiki tarz-ı hazır, heves serbest olmuştur, heva da hür olmuştur, hayvanî bir hürriyet.

Heves tahakküm eder. Heva da müstebiddir, gayr-ı zarurî hacatı havaic-i zarurî hükmüne geçirmiştir. İzale etti rahat...

Bedavette bir adam dört şeye muhtaç iken, medeniyet yüz şeye muhtaç, fakir etmiştir. Sa'y-i helâl, masrafa etmemiştir kifayet.

Onda hile, harama beşeri sevketmiştir. Ahlâkın esasını şu noktadan bozmuştur. Cemaate hem nev'e vermiştir servet, haşmet.

Ferdi, şahsı ahlâksız, hem fakir eylemiştir. Bunun şahidi çoktur.

Kurûn-u ûlûdaki mecmu-u vahşet ve cinayet, hem gadr ve hem hıyanet

Şu medeniyet-i habîse tek bir defada kustu. Midesi daha bulanır.

Evet iki harb-i umumî ile öyle kustu ki: Hava, deniz, kara yüzlerini bulandırdı, kanla lekeledi.³³

Batı medeniyetinin bazı güzelliklerini şöyle yorumlamaktadır:

“Medeniyette vardır mehasin-i kesîre... lâkin onlar değildir ne Nasraniyet malı, ne Avrupa icadı,

33 Aynı eser, s. 713

Ne şu asrın san'atı... Belki umum malıdır: Telahuk-u efkârdan, semavî şerâyi'den, hem hacat-ı fitrîden, hususan şer'-i Ahmedî,

İslâmî inkılabdan neş'et eden bir maldır. Kimse temellük etmez."³⁴

Daha sonra İslam'ın Batı medeniyetine karşı son derece sağlam bir yapısı olduğunu şöyle açıklamaktadır:

"Evet Şariat-ı Garra'da olan nur-u İlahî, hassa-i mümtazıdır: İstiğna, istiklaliyet.

O hassadır bırakmaz ki o nur-u hidayet, şu medeniyet ruhu olan Roma dehası ona tahakküm etsin. Onda olan hidayet,

Bundaki felsefe ile mezcolmaz, hem aşılınmaz, hem de tâbi' olamaz."³⁵

Bediüzzaman, Eski Yunan'dan günümüze kadar gelen Batı medeniyetinin olumsuz kültür dinamiklerini reddetmektedir. Bu itibarla, risalelerinin hepsinde Batı'nın menfi kültürüne ait tezahürleri ve bunların çağdaş İslam kültürü üzerinde bırakacağı muhtemel tesirleri ortadan kaldırmaya yönelik pek çok konu göze çarpmaktadır. Üstad Nursî açıkça müşahede etmiştir ki, çağdaş Batı kültürü manaya kapalı inkârcı bir felsefenin ürünüdür. Maddecî Batı, Müslüman halkların zaafını, geri kalmışlığını ve İslam hakkındaki bilgisizliklerini fırsat bilerek İslam dünyasında düşünce anarşisi, korku, kargaşa, şüphe ve ilhad ortamı hazırlamayı amaçlamaktadır.³⁶

Ne var ki bu tutumu, Batı'dan gelen her şeyi reddettiği şeklinde anlaşılmalıdır. Bediüzzaman Batı felsefesini ikiye ayırır:

Birincisi: İlahi vahye sırtını dönen ve ilhad çağrısında bulunan inkârcı felsefedir ki, bu tamamen materyalist ve dinsizdir. Hiçbir şekilde kabul edilemez.

34 Aynı eser, s. 715

35 Aynı eser, s. 713

36 en-Nursî er-Raidü'l-İslamiyyü'l-kebir, Dr. Muhsin Abdülhamit, s. 72-72

İkincisi ise: Dine hizmet eden, sosyal hayatın emrinde çalışan, ahlaki ve insani değerleri koruyup geliştiren, sınıai ilerlemeye zemin hazırlayan mü'min felsefedir. Bu felsefe Kur'an'la barışık, hatta Kur'ani hikmetin hizmetkârıdır. Dolayısıyla Kur'an'la gelişmesi imkansızdır.

Batı medeniyetinin bilimsel tarafına gelince, bu konuda Bediüzzaman İslam'ın emirleri doğrultusunda varlıktaki kanunlarını keşfedip onlardan istifade etmesini bilen ve onları doğru değerlendiren bütün insanlığı kucaklayacak çapta bir medeniyet kurmayı hedefleyen ideal bir Müslüman gibi davranmıştır. Üstad Nursî, Müslümanların kaynağı ne olursa olsun modern sanayi, teknoloji ve bilime açık olmaları gerektiğini vurgulamıştır. O şöyle demektedir:

“Vicdanın ziyası, ulûm-u diniyedir. Aklın nuru, fûnun-u medeniyedir. İkisinin imtizacıyla hakikat tecelli eder. O iki cenah ile talebenin himmeti pervaz eder. İftirak ettikleri vakit; birincisinde taassub, ikincisinde hile, şübhe tevellüd eder.”³⁷

Batıcı aydınlar dini ilimleri eskimiş, modası geçmiş ve fonksiyonerliğini yitirmiş oldukları iddiasıyla sosyal hayattan çıkarıp atmak istiyorlardı. Diğer taraftan din âlimleri ve dindar halk, modern ilmin bazı meselelerinin açıktan açığa dinle çatıştığı gerekçesiyle çocuklarını modern okullardan uzaklaştırmayı düşünüyorlardı.

Bediüzzaman ise bu iki grup arasında uzlaştırıcı bir tutum sergilemiş, köprüleri yıkmak yerine yeni köprüler kurma düşüncesiyle hareket etmiştir. O, çağını anlayan, gideceği yönü bilen, yolunda dosdoğru yürüyen ve yitik hazinesini arayan orta, muttedil sınıfı temsil ediyordu. Bediüzzaman, her iki düşüncenin mezc edilerek uyumlu bir şekilde beraber götürülmesi çağrısını

37 Münazarat, s. 86

da bulundu. O'na göre tabiat ilimleri inkâra sebep değildir; aksine Allah'a götüren birer vesiledir. Olsa olsa bu ilimleri öğreten kimseler ateist ve mühlid olabilirler.

Bediüzzaman'ın Batı, Batılılaştırma hareketleri ve Batı medeniyeti hakkındaki yaklaşımlarını özetlemeye çalıştığımız bu bölümü, 1911 senesinde irad ettiği Hutbe-i Şamiye'sindeki şu müthiş ifadelerle bitirmek istiyoruz:

“Avrupa ve Amerika, İslâmiyetle hâmilelerdir. Günün birinde bir İslâmî devlet doğuracak. Nasılkı Osmanlılar Avrupa ile hâmile olup bir Avrupa devleti doğurdu.”³⁸

İstikbalde Batı, Doğu'yu İslam yoluyla fethederse garip karşılanmamalıdır.

E. IRKÇILIK

Arapçılık, Turancılık, Firavunculuk ve benzeri bütün ırkçı anlayışlar, Batı düşüncesinin ürettiği ve Batılılaştırma havarileri tarafından İslam topraklarına ithal edilmiş yabancı maddelerdir. Fakat zamanı geçmiş, gözden düşmüş ve işe yaramaz hale gelmiş olduklarından dolayı Avrupa onları terk edip bize ihraç etmeyi yeğlemiştir.

İrkçılık havarilerinin söylemleri hep aynı olmuştur. Hatta çok ilginçtir, Arap milliyetçiliği davasının lideri Satı' el-Husari Turancılık fikrine İstanbul'da ilk çağrışı yapan, benzer şekilde Arap milliyetçiliği düşüncesini ihdas eden; onun ilke, dinamik ve muhtevasını şekillendirmek için çalışmalar yürüten insanlar arasında yer almaktadır. Daha sonra bu zat, Arap milliyetçiliğini anlatan eserler telif etmek üzere Irak, Suriye ve Mısır'a getirilmiştir.

38 Hutbe-i Şamiye, s. 32

Dönemin sağduyulu bazı ilim, fikir ve siyaset adamları İslam dünyasını, hatta aynı ülkede yaşayan halkları bile onulmaz bir şekilde parçalayacak olan bu akımın doğuracağı tehlikeleri sezmişlerdir. Türkiye farklı unsurlardan oluşan bir mozayiğe sahip olduğundan, ırkçı bir hareketin çözülmesi zor problemlerin çıkmasına, vatanın evlatları arasında düşmanlık tohumlarının atılmasına sebep olması kaçınılmazdı. Zira her bir ırk kendi menfaatleri için sesini yükseltecek, kimi Türk, kimi Kürt, kimi Arap, kimisi de başka bir şeyin milliyetçisi hüviyetiyle meydana çıkacaktı.

Üstad Bediüzzaman'ın bu konudaki hassasiyeti fevkalade olmuştur. Zira Anadolu toprakları üzerinde yaşayan farklı milliyetteki halkların karakterlerini çok iyi bildiğinden, böyle bir fırtınanın doğurabileceği neticeleri de tahmin edebiliyordu.

Bediüzzaman, Batı anlayışına dayanan ırkçılık düşüncesinin karşısına dikildi; birçok makale ve risalesinde ona reddiyeler yazdı; tek bir köke ve saf bir ırka dayanan milliyetçilik iddialarını çürüttü. O'na göre göçler sebebiyle milletler birbirine karışmıştır. Bundan dolayı dünyanın hiçbir milleti katıksız ve saf bir ırka sahip değildir. Hele Anadolu'da bu tamamen imkânsızdır; çünkü çok yakın bir zamana kadar bu topraklar İslam'ın merkezi, Müslümanların hâmisî, ümmetin uğrak ve sığınak yeri idi ki, ümmet çok farklı milletlerden oluşuyordu. Üstad şöyle der:

“Menfi milliyette ve unsuriyet fikrinde ifrat edenlere deriz ki:

Şu dünya yüzü, hususan şu memleketimiz, eski zamandan beri çok muhaceretlere ve tebeddülâta maruz olmakla beraber; Merkez-i Hükûmet-i İslâmiye bu vatanda teşkil olduktan sonra, akvam-ı sâireden pervane gibi çokları içine atılıp, tavattun etmişler. İşte bu halde Levh-i Mahfuz açılrsa ancak hakikî unsurlar birbirinden tefrik edilebilir. Öyle ise, hakikî unsuriyet

fikrine, hareketi ve hamiyeti bina etmek, manasız ve hem pek zararlıdır.”³⁹

Turancılık davasında bulunanlara İslâmi şuur ve kardeşliğinin kazandıracığı binlerce faydadan iki faydayı şöyle açıklar:

“Birincisi: Şu devlet-i İslâmiye yirmi-otuz milyon iken, bütün Avrupa'nın büyük devletlerine karşı hayatını ve mevcudiyetini muhafaza ettiren, şu devletin ordusundaki nur-u Kur'ân'dan gelen şu fikirdir: “Ben ölsem şehidim, öldürsem gaziyim.” Kemal-i şevk ile ve aşk ile ölümün yüzüne gülerek istikbal etmiş. Daima Avrupa'yı titretmiş. Acaba dünyada basit fikirli, safi kalbli olan neferatın ruhunda şöyle ulvî fedakârlığa sebebiyet verecek, hangi şey gösterilebilir? Hangi hamiyet onun yerine ikame edilebilir? Ve hayatını ve bütün dünyasını severek ona feda ettirebilir?

İkincisi: Avrupa'nın ejderhaları (büyük devletleri) her ne vakit şu devlet-i İslâmiyeye bir tokat vurmuşlarsa; üçyüz elli milyon İslâmı ağlatmış ve inletmiş. Ve o müstemlekât sahipleri, onları inletmemek ve sızlattmamak için elini çekmiş, elini kaldırıırken indirmiş. Şu hiçbir cihette istisgar edilmeyecek manevî ve daimî bir kuvvet-üz zahr yerine hangi kuvvet ikame edilebilir? Gösterilsin! Evet o azîm manevî kuvvet-üz zahrı, menfî milliyet ile ve istiğnakârane hamiyet ile gücendirmemeli!

Menfî milliyette fazla hamiyetperverlik gösterenlere deriz ki: Eğer şu milleti ciddî severseniz, onlara şefkat ederseniz öyle bir hamiyet taşıyınız ki, onların ekserisine şefkat sayılsın. Yoksa ekserisine merhametsizcesine bir tarzda, şefkate muhtaç olmayan bir kısım-ı kalilin muvakkat gafletkârane hayat-ı içtimaiyelerine hizmet ise, hamiyet değildir. Çünkü menfî unsurîyet fikriyle yapılacak hamiyetkârlığın, milletin sekizden ikisine muvakkat fa-

39 Mektubat, s. 326

idesi dokunabilir. Lâyık olmadıkları o hamiyetin şefkatine mazhar olurlar. O sekizden altısı ise mahrum olurlar.”⁴⁰

Bazen de ırkçılık davasında bulunanları intibaha getirmek için yüzlerine karşı var gücüyle bağırır ve şöyle der:

“Ey sarhoş hamiyet-füruşlar! Bir asır evvel milliyet asrı olabirdi. Şu asır unsuriyet asrı değil! Bolşevizm, sosyalizm mes'eleleri istilâ ediyor; unsuriyet fikrini kırıyor, unsuriyet asrı geçiyor. Ebedî ve daimî olan İslâmiyet milliyeti; muvakkat, dağdağalı unsuriyetle bağlanmaz ve aşılınmaz. Ve aşılacak olsa da; İslâm milletini ifsad ettiği gibi, unsuriyet milliyetini dahi ıslah edemez, ibka edemez.”⁴¹

F. DİĞER AKIM VE FELSEFELER

Üstad Bediüzzaman'ın sosyalizm, komünizm ve materyalizm gibi çağı sarsan, İslam dünyasını derinden etkileyen akım ve felsefelere karşı tutumu ırkçılık cereyanlarına karşı takındığı tavırdan farklı değildir. Bediüzzaman şöyle der:

“Risale-i Nur, Komünizm ve ilhadın İslam aleyhine kurduğu bütün planları boşa çıkarmıştır. Bu cereyanların karşısında durmak, onlara mukabelede bulunup, şüphelerine cevap vermek ancak Risale-i Nur'u okumakla mümkündür. Bir tek risale, İslam aleyhinde kurulan binlerce komploya denktir. Zira Risale-i Nur, ümmi insandan ta filozofa kadar bütün tabakalara hitap eder.”⁴²

Batıyı kible edinmiş, dine cephe almış karanlık ruhlu aydınlara ise Bediüzzaman şöyle hitap eder:

“Zulmetli münevverler bu sözü bilmeliler: Ziya-yı kalbsiz olmaz nur-u fikir münevver.

40 Aynı eser, s. 327

41 Mektubat, s. 439

42 Zikreyat, Üseyd Kasım es-Salihi, s. 115

O nur ile bu ziya mezcolmazsa zulmettir, zulüm ve cehli fiş-kırır. Nurun libasını giymiş bir zulmet-i müzevver.

Gözünde bir nehar var, lâkin ebyaz ve muzlim. İçinde bir sevad var ki, bir leyl-i münevver.

O içinde bulunmazsa, o şahmpare göz olmaz; sen de birşey göremez. Basiretsiz basar da para etmez.

Ger fikret-i beyzada süveyda-i kalb olmazsa, halita-i dimağî ilim ve basiret olmaz. Kalbsiz akıl olamaz.⁴³

Karanlık ruhlu bazı entelijansya faizi ve faiz müesseselerini reklam ederek göklere çıkarırken, İslâm'ın temel esaslarından olan zekat ve sadakayla alay ediyorlardı. Bediüzzaman faizin medenilik, zekâtı emreden dinin ise gericilik olduğunu iddia eden bu kimselerin karşısına çıkarak şöyle der:

“Riba atalet verir, şevk-i sa'yi söndürür. Ribanın kapıları hem de onun kapları olan bu bankaların her dem nefi ise, beşerin en fena kısmınadır; onlar da gâvurlardır. Gâvurlardaki nefi en fena kısmınadır, onlar da zalimler.

Her dem zalimlerdeki nefi en fena kısmınadır, onlar da sefihlerdir. Âlem-i İslâm'a bir zarar-ı mutlaktır. Mutlak beşer her dem refahı nazar-ı şer'îde yoktur; zira harbî bir gâvur hüremetsiz, ismetsizdir; demi hederdir her dem.⁴⁴

“Tabaka-i havastan tabaka-i avama sıla-i rahm kopmuştur. Aşağıdan fırlıyor,

Sadâ-yı ihtilâlî, vaveylâ-yı intikamî, kin ü hased enîni... Yukarıdan iniyor,

Zulüm ve tahkir ateşi, tekebbürün sıkleti, tahakküm sâkası... Aşağıdan çıkmalı,

43 Sözler, s. 705-706

44 Aynı eser, s. 730

Tahabbüb ve itaat, hürmet ve hem imtisal. Fakat merhamet ve ihsan yukarıdan inmeli,

Hem şefkat ve terbiye... Beşer bunu isterse sarılmalı zekata, ribayı taretmeli.

Kur'an'ın adaleti bâb-ı âlemde durup ribaya der:
“Yasaktır! Hakkın yoktur, dönmeli!”

Dinlemedi bu emri, beşer yedi bir sille. Müdhişini yemeden bu emri dinlemeli.”⁴⁵

Son olarak O'nu, özgürlük adı altında bohemliğe saplanan maddeci Avrupa medeniyetine meftun müstağriplere gayr-ı meşru yolda yürüyen herkesin maksadının aksiyle tokat yiyeceğini izah ederken dinleyelim:

“ لا يَرِثُ الْقَاتِلُ bir düstur-u azîmdir.⁴⁶ Gayr-ı meşru tarîk ile bir maksada giden zât, galiben maksudunun zıddıyla görür mücazat.

Avrupa muhabbeti, gayr-ı meşru muhabbet, hem taklit ve hem ülfet.

Akibeti mükâfat: Mahbubun gaddarane adaveti, cinayat...

Fâsık-ı mahrum bulmaz, ne lezzet ve ne necat.”⁴⁷

Bediüzzaman'ın bu gibi akım ve felsefelerle karşı takip ettiği metodu şöyle özetlenebilir; üzerlerine şiddetli hamlelerle yürümesi, davasını güçlü delillerle destekleyerek gözler önüne sermesi, onların dayanaktan yoksun şüphelerini yerle bir etmesi, haksız ithamlarını çürütmesi ve nihayet hem dünyada, hem de ahirette kendilerini bekleyen elim azabı devamlı surette hatırlatması.

Risale-i Nur, ehl-i dalalete hücum ederken onların tutarsızlıklarını ifşa etmekle yetinmez, fikri dayanak noktalarını hedef

45 Aynı eser, s. 709

46 Manası: Katil, öldürdüğü kimseye varis olamaz.

47 Aynı eser, s. 709-710

alır, güçlü hamlelerle saldırıya geçer ve düşmanı yuvasında vurur. Böylece İslam hakikatlerini ve O'nun kusursuz güzelliklerini karalamak için kurdukları fikir görünümündeki evhamları temelinden yıkar. Müslümanları parçalamaya ve gönüllerden imanın hazzını silmeye yönelik kurdukları bütün çirkin oyunları ortaya çıkarır, ehl-i dalaletin yüzüne çalar.⁴⁸

48 Zikreyat, 161-162

V. BÖLÜM

BEDİÜZZAMAN'A GÖRE DEĞİŞİM VE YENİDEN YAPILANMA

A. DEĞİŞİM VE LİDER

Her liderin toplumsal çapta bir değişim meydana getirmeye kudreti yoktur. İçinde böyle bir istidadın var olduğunu zannetse de, yakın çevresi ve arkasındakiler iddia etse de bu böyledir. Nitekim tarihte geniş çaplı değişimler meydana getiren liderler oldukça az olmuştur. Tarih boyunca kendini büyük lider sanan insanlar çok olmuştur. Ancak zaman, diğer insanlarla birlikte onları da yutmuş ve tarihin karanlık sayfalarına gömmüştür.

Liderlik iddiasında bulunan kimseler pek çoktur. Bu yüzden bazı araştırmacılar değişimi gerçekleştirecek ve yönetecek ideal liderde mutlaka bulunması gereken bir takım objektif kriterler öne sürmüşlerdir. Örneğin, bir idari bilimler uzmanı olan Mc Coin altmışlı ve yetmişli yıllarda zuhur eden liderlerin özelliklerini anlatırken şöyle der:

“O yıllarda cesur, girişken, hamleci ve başarılı kabul edilen liderlerin göze çarpan güzel hasletleri şunlardı:

- İyimser ve ümitli olmaları.

- Doğması muhtemel zarar ve riskleri önceden tahmin etmeleri ve göğüslemeye hazırlıklı olmaları.

- İşçiler arasında eşitliği sağlamanın yanı sıra, başarılı kimse-leri ödüllendirmeleri.

- Devamlı surette yeniliğin peşinde olmaları.

- Meslek ahlakı ki, yöneticiye büyük avantajlar kazandırıyor.

Çirkin hasletler ise:

- Oyalama.

- Dolandırma, oyuna getirme.

- Henüz olgunlaşmamış gençlerde sık sık rastlanan macera düşkünlüğü.

Bu olumsuzluklar ise kriz ortamının doğmasına ve yöneticiye duyulan güvenin yok olmasına neden olmaktadır.⁴⁹

Beşir Şekip el-Cabiri ise değişimi gerçekleştirebilme gücüne sahip liderlerin temayüz ettiği vasıfları özetle şu şekilde belirlemektedir:

- Değişimin kanun ve yöntemlerini etraflı bir şekilde kavrama kabiliyeti.

- Arkadaki kitlelere yeni hedefler gösterebilme gücü.

- Kendisine tâbi olanların güven, destek ve bağlılığını kazanmak için sağa sola kaymadan dosdoğru yürüme.

- Değişim ve yeniden yapılanmayı yönetmeye yetkin olma. Yani sistemi değiştirebilme gücüne sahip olma ve yeni yapıya uygun davranışları herkesten önce benimseyebilme.

- Kendisini izleyen insanlarda düşünce ve aksiyon bütünlüğünü sağlamaya özen gösterme.

İmam Bediüzzaman'ın hayatı ana hatlarıyla ve detaylı bir şekilde mütalaa edildiğinde bu özelliklerin çoğuna sahip olduğu görülecektir. "Hepsine" değil de, "çoğuna" ifadesini özellikle

49 el-Kıyade ve't-Tağyir, Beşir Şekip el-Cabiri, s. 38-39

kullanıyorum. Çünkü O, benzerini hiçbir yerde işitmediğim ve okumadığım çok sert ve acımasız bir hayat yaşadı. Hayatının baharını, en verimli ve en bereketli çağlarını hapisler, zindanlar, sürgünler ve mahkemelerde (28 sene hapis ve sürgün, 1500 mahkeme) geçirmesi, birazcık olsun O'na bir "istikrar" imkânı vermemiştir ki, geniş bir ilim, derin bir fikir ve engin bir ufka sahip o büyük dimağ, kafasında kurguladığı ideal değişim ve yeniden yapılanma projesini bütün detaylarıyla teoriden pratiğe aktarabilsin.

Evet, ne yazık ki, bütün unsurları, dinamikleri ve tezahürleriyle bir değişim modeli sergilemeye imkânı olmamıştır. Şunu rahatlıkla söyleyebilirim ki, şayet Bediüzzaman Mısır'da Hasan el-Benna'nın, Hindistan'da Mevdudi'nin sahip olduğu özgürlüğün onda birine sahip olsaydı, tıpkı onlar gibi, hatta onları da aşkın neler yapacaktı kim bilir. Ne var ki meşiet-i İlahi böyle tecessül etmiştir.

a. Ümitvar Olması

Üstad Said Nursî her zaman ümitliydi. Başka türlü olması da düşünülemezdi. Zira ümitsizlik bir kâfir sıfatıdır. Bediüzzaman ise İslam'ın muzaffer olacağına inanan ve bunu ümitle bekleyen müminlerin önderiydi. Nitekim daha önce Avrupa'nın İslam'a hamile olması ile alakalı mülahazalarını aktarmıştık. Birileri bu ihbarı realiteden uzak ve imkânsız görse de, onun çok yakın olduğuna inanç ve ümidimiz tamdır.

Ümitleri solduran, himmetleri kıran bir sürü karanlık olaya, zakkum gibi acı bir hayata; içte ve dışta İslam ve Müslümanlar için oynanan onca çirkin oyuna; hapis, zindan, sürgün ve mahkemelere rağmen... Evet, bütün bunlara rağmen... Osmanlı toplumunda ve devlet sisteminde kemikleşip, kronikleşen dejenerasyonlara rağmen her şeyin düzeltilebileceğine dair ümidi tamdı.

Nitekim 1911 senesinde Şam'a gitmiş, Emevi camiinin minberinden îrad ettiği meşhur hutbesinde, İslam dünyasına dirilip ayağa kalkması çağrısında bulunmuştur. Bu hutbede İslam dünyasının düçar olduğu hastalıkları ve bunların ilaçlarını beyan ederken, hastalıkların başında ye'si, ilaçların başında da ümidi zikretmiştir.

Koca Devlet-i Âliye devrilirken İngiliz ordularının İstanbul'a girmesi Bediüzzaman'ın kalbini derinden yaralamış ve elîm bir azaba boğmuştu. İşte tam bu sırada O, işgal kuvvetlerini hedef alan Hutuvat-ı Sitte isimli kitabını telif etmiş ve birçok insanın içini istila eden ümitsizlik atmosferini dağıtmıştır.

Üstad Bediüzzaman, Asya'yı ve Asya'nın Müslüman halkını saran onca karanlığa rağmen müjde veriyordu. Asya'nın aydınlık geleceğinin hiçbir zaman dinsiz ve tahripkâr sistemlerle gerçekleşmeyeceğini, aksine İslam'ın yed-i beyzâsıyla gerçekleşebileceğini ilan ediyordu. Gözlerini dikmiş, istikbali ümitle süzerken bakın ne diyor:

“Yakînim var ki; istikbal semavatı, zemin-i Asya
Bâhem olur teslim, yed-i beyza-yı İslâm'a.
Zira yemin-i yümn-i imandır
Verir emn-ü eman ile enama.”⁵⁰

İnsanlığın tarih boyunca geçirdiği aşamaları ve tarihî devr-i daimleri idrak etmiş bu büyük dimağın istikbale nazar ederken zayıf düşmüş, zulüm ve gadre uğramış Asya toplumlarının bir gün esaret zincirlerini kırarak geleceği şekillendireceğine dair inancı tamdır.

“Devletler, milletlerin hafif muharebesi; tabakat-ı beşerin şedit olan harbine terk-i mevki ediyor.

50 Sözlür, s. 694

Zira beşer, edvarda esirlik istemedi, kanıyla parçaladı. Şimdi ecir olmuştur; onun yükünü çeker, onu da parçalıyor.

Beşerin başı ihtiyar; edvar-ı hamsesi var. Vahşet ve bedeviyet, memlukiyet, esaret, şimdi dahi ecirdir, başlamıştır geçiyor.⁵¹

Çevresindeki her şeye nasıl ümitle bakıp, her şeyden nasıl ümit mesajları aldığını anlatan şu hadiseyi bir talebesinden dinleyelim:

“Üstad’la birlikte Nurşin Câmiiinde oturuyorduk. Bana dedi ki: ‘Molla Hamid, bak her tarafım nurlarla kuşatılmış.’ Maksudunu anlamadığımı görünce, ne demek istediğini anlatmağa başladı: ‘Doğduğum köyün ismi Nurs’tur. Validemin ismi Nuriye, dedeminki ise Nuridir. Şu anda içinde bulunduğum cami de Nurşin camiidir.’ Sonra tebessüm ederek şöyle dedi: ‘Duvarda asılı olan levhaya bak.’ Üzerinde Osman Zinnureyn yazılmış.⁵²

b. Çevresini Saran Tehlikeler Karşısındaki Tutumu

Saniyorum, bu konu üzerinde uzun uzadıya durmaya gerek yoktur. Zira Bediüzzaman’ın hayatının, dünyevi ölçülerle ve dünyalık elde etme zaviyesinden değerlendirildiğinde tamamen kayıplarla dolu olduğu görülecektir. Zira o dünya namına hiçbir şey elde etmemiştir. O, dünyaya ilk adımını nasıl atmışsa öyle çıkmıştır. Buna rağmen ne şikayet etmiş, ne sıkıntı izhar etmiş, ne de kimseden yardım istemiştir. Aksine sahip olduğu az miktardaki parayı talebelerine ve diğer insanlara harcamıştır. Üstelik hediye de kabul etmemiştir. Çünkü ne hediye, ne de başka bir sebepten dolayı hiç kimsenin minneti altına girmek istemiyordu. Ayrıca başka sebepler de vardı:

“Birincisi: Ehl-i dalalet, ehl-i ilmi; ilmi vasıta-i cerr etmekle ittiham ediyorlar. ‘İlmi ve dini kendilerine medar-ı maişet yapı-

51 Aynı eser, s. 709

52 Zikreyat, s. 23

yorlar' deyip insafsızcasına onlara hücum ediyorlar. Bunları fiilen tekzip lâzımdır.

İkincisi: Neşr-i hak için Enbiyaya ittiba etmekle mükellefiz. Kur'ân-ı Hakîm'de, hakkı neşredenler: *إِن أُجْرِيَ إِلَّا عَلَى اللَّهِ* diye-
rek,⁵³ insanlardan istiğna göstermişler.

Üçüncüsü: Allah namına vermek, Allah namına almak lâzımdır. Halbuki ekseriya ya veren gafildir; kendi namına verir, zımnî bir minnet eder. Ya alan gafildir; Mün'im-i Hakikî'ye ait şükri, senayı, zahirî esbaba verir, hata eder.

Dördüncüsü: Tevekkül, kanaat ve iktisad öyle bir hazine ve bir servettir ki, hiçbir şey ile değişilmez. İnsanlardan ahz-ı mal edip o tükenmez hazine ve defineleri kapatmak istemem.⁵⁴

Keza O şöyle derdi: “Ben iktisad ve bereketle yaşıyorum. Rezzakımdan başka kimsenin minnetini almıyorum ve almama-
ğa da karar vermişim.”⁵⁵

Gecenin zifiri karanlıkları gibi kendisini takip edip çepeçevre saran tehlikelere gelince, Bediüzzaman onlardan dolayı hiç şikâyet etmemiş, aksine kaderin bir imtihanı olarak değerlendirmiş, onlara göğüs germiş, sabredip dişini sıkmıştır.

O'nu defalarca zehirleyerek öldürmek istemişler, hapislerde, sürgünlerde vücudunun direncini yok etmek ve azim gücünü kırmak için ölesiye işkenceler yapmışlardı. Fakat O, bu tehlikelere kulak asmamış ve hayatına kasetme planları yapan kimselere ehemmiyet vermemiştir. Zira ecelin, insanı koruyan en iyi muhafız olduğuna inanmaktaydı. Ayrıca “Her ecelin yazıldığı bir kitap vardır.” (Ra'd Sûresi: 38) ve “Her ümmetin bir eceli vardır. Ecelleri geldiği zaman artık ne bir saat geri kalırlar ne de ileri giderler.” (Yunus Sûresi: 49).

53 Meali: Benim ücretim ancak Allah'a aittir. Mükâfatımı sadece ve sadece O'ndan beklerim.

54 Mektubat, s. 13–14

55 Aynı eser, s. 66

Ummanları aşkın böyle bir inanca sahip Bediüzzaman hiçbir tehlikeli hadiseden kaçmamış, birçok cephede çarpışmaya katılmıştır. Şöyle ki;

1912 yılında Balkan savaşının patlak vermesinin hemen öncesinde Bediüzzaman, Doğu Anadolu'da gönüllülerin oluşturduğu fedâi birliklerinin komutanlığına tâyin edilmiştir.

Aslında O, Osmanlı devletinin I. Dünya Harbine iştirak etmesine karşıydı. Fakat savaş ilan edilince, hemen talebelerinden ve gönüllü halktan “Ensar” alayları teşkil ederek savaş meydanlarına atıldı ve Kafkaslardan gelen Rus kuvvetlerine karşı kahramanca mücadele verdi.

Ruslar Bitlis'e girdiklerinde Bediüzzaman talebeleriyle birlikte ölümüne müdafaa verdi. Sonunda ağır şekilde yaralanarak Ruslara esir düştü ve Sibiryâ'daki esir kamplarına sevk edildi.

Fakat o, esaret döneminde de boş durmamış, beraberinde bulunan doksan subaya iman dersleri vermiştir.

İtilaf kuvvetleri İstanbul'u işgal edince, Bediüzzaman Ankara'ya davet edilir. Fakat o, tehlikelerle sarılı İstanbul'u terk etmeyi reddeder ve: “Ben tehlikeli yerde mücadele etmek istiyorum. Siper arkasında mücadele etmek hoşuma gitmiyor. Anadolu'dan ziyade, burayı daha tehlikeli görüyorum.”⁵⁶ diye cevap verir.

Oysa İstanbul'u işgal eden İngiliz komutanı O'nun idamına hükmetmiştir. Fakat halkın isyan etmesinden korkarak daha sonra bu kararını geri almıştır. Bu dönemde Bediüzzaman Hutuvât-ı Sitte isimli eserini telif etmiş, işgal kuvvetlerini ağır bir dille eleştirmiş ve İslam dini etrafında ortaya atılan şüphelere cevaplar vermiştir.

56 Bilinmeyen Taraflarıyla Bediüzzaman Said Nursî, Necmeddin Şahiner, s. 252

Son olarak Denizli mahkemesinde yaptığı muhteşem savunmasından şu bölümü arzetmek istiyoruz. Ölüme aldırış etmeyen bir cesaretle mahkeme idaresine şöyle seslenmiştir:

“Sizi iğfal eden ve adliyei şaşırtan ve hükûmeti bizimle, vatana ve millete zararlı bir surette meşgul eyleyen muarızlarımız olan zındıklar ve münafıklar, istibdad-ı mutlaka “cumhuriyet” namı vermekle, irtidad-ı mutlaka rejim altına almakla, sefahat-i mutlaka “medeniyet” ismini vermekle, cebr-i keyfi-i küfrîye “kanun” ismini takmakla hem sizi iğfal, hem hükûmeti işgal, hem bizi perişan ederek, hâkimiyet-i İslâmiyeye ve millete ve vatana ecnebi hesabına darbeler vuruyorlar.”⁵⁷

Hayatının son günlerinde yaptığı müdafaaların birinde de hâkimlere şöyle demiştir:

“Hem eğer başımdaki saçlarım adedince başlarım bulunsa her gün biri kesilse, hakikat-ı Kur’âniyeye feda olan bu başı zındıkaya ve küfr-ü mutlaka eğmem ve bu hizmet-i imaniye ve nuriyeden vazgeçmem ve geçmem.”⁵⁸

c. Adalet ve Eşitlik

Talebeleri ve dava arkadaşlarına eşit muamelede bulunması onun en önemli ahlakı, en bariz vasfıydı. Hatta diyebiliriz ki, onun hem kendisi, hem de talebeleri için koymuş olduğu sosyal düzenin en önemli ilkelerindendi. “Müsavatsız adalet, adalet değildir.”⁵⁹ derdi.

d. Yeniliklere Açık Olma

Yeniliğe açık olma ve sürekli yenilik peşinde olma bir liderin olmazsa olmaz özelliklerindedir. Nitekim önceki bahislerde İmam Bediüzzaman’ın modern ilimlere, özellikle de teknolojiye

57 Şualar, s. 287

58 Şualar, s. 352

59 Hutbe-i Şamiyye, s. 129

olan ilgisini; dini okullarda din ilimleriyle birlikte müspet ilimlerin de okutulması gerektiği şeklindeki teklifini; insanların modern okullara çocuklarını göndermeleri için yaptığı teşvikleri zikretmiştik.

Hele Risale-i Nurlar, matbaalarda basılıp dağıtılmaya başlınca sevincinden uçacak hale gelmişti... Yerinde duramıyor, kabına sığmıyor, bitmeyen bir canlılıkla sağa sola koşturuyor, tükenmeyen bir azimle çalışmalarına hız veriyordu.

e. Değişim Kanunlarına Vâkıf Olma

Risale-i Nurları inceleyen kimse, Bediüzzaman'ın değişim kanun ve ilkelerine ne denli vâkıf olduğunu açık bir şekilde görecektir. Bediüzzaman yeni hedefler ve projeler üretmede eşine az rastlanır bir insandı.

O hem bir düşünce hem de bir aksiyon adamıydı. Bunun en canlı misali talebeleriydi. Talebeleri onun fikirlerinin yürüyen misalleriydi. Onlarda ilimle amel iç içe, düşünce ile aksiyon at başıydı. Bu tablonun ortaya çıkmasında en önemli âmil İmam Nursî'nin örnek-lider şahsiyetinin yanı sıra; onun kalp ve vicdanından kağıtlara, oradan talebelerin ellerine ulaşan, daha sonra da akıl ve gönüllerine girip fetihler yapan ve bir anlamda O'nun vekili sayılan Risale-i Nurlardır.

f. Doğruluk ve Dürüstlük

Hiçbir insan, Bediüzzaman'ın zerre kadar aldattığını, yalan söylediğini, gerçeğin hilâfına hareket ettiğini duymamış, görmemiştir. İffet, zühd, doğruluk ve sair faziletlerle abdest almış bu İmam'ın eşsiz ahlakını gösteren şu mücevher sözlerini dikkatle okuyup, düşünelim:

“Bir dane sıdk, yakar milyonla yalanı. Bir dane-i hakikat, yıkar kasr-ı hayali. Sıdk büyük esastır, bir cevher-i ziyalı.

Yeri verir sükûta, eğer çıksa zararlı... Yalana yer hiç yoktur, çendan olsa faydalı. Her sözün doğru olsun, her hükmün hak olmalı.

Lâkin hakkın olamaz, her doğruyu söz etmek. Bunu iyi bil-meli. *خُذْ مَا صَفَا دَعِ مَا كَدَرَ* kendine düstur etmeli.⁶⁰

Güzel gör, hem güzel bak. Tâ güzel düşünmeli. Güzel bil, hem güzel düşün. Tâ leziz hayatı bulmalı.

Hayat içinde hayattır, hüsn-ü zanda emeli. Sû'l-i zanla yeistir: Saadet muharribi, hem de hayatın katili."⁶¹

Sema ile arz birbirinden ne kadar uzak ise Bediüzzaman da seviyesiz, yakışksız davranış ve düşüncelerden o ölçüde uzaktı. Onun konumundaki bir insanın başka türlü olması da düşünülemezdi. Talebelerini ya da insanları nasıl aldatabilirdi ki? Hem aldatan insan Müslüman toplumun bir ferdi olabilir miydi?

Bediüzzaman her zaman sorumluluğunun şuurunda bir insan olarak yaşadı. Gözünün içine bakanları düşündü. Onları utandıracak hiçbir davranışa girmedi. Ölçülü konuştu, ölçülü yürüdü. Hiçbir zaman çocukça duygusallıklara, ham davranışlara girmedi. Arkadan gelenleri ölüm uçurumlarına sürükledi.

Böylelikle talebelerini her türlü tehlikeden korudu. Buna karşılık etrafında bir vefa halesi meydana geldi. Bediüzzaman, sevenlerinin gönüllerine taht kurdu.

Keza, hiçbir zaman dîni ve akidesi aleyhine sonuçlanabilecek herhangi bir pazarlığa oturmadı. İslamın zilletle kalmasına tahammülü yoktu. Onun için en amansız günlerde, korkusuzca, zalimlerin karşısına dikildi. Yüreğinde taşıdığı engin iman sayesinde dünyevi her türlü değerın üstüne çıktı. Talebeleriyle aşıl-mazları aştı, en korkunç problemlere göğüs gerdi ve tarihin unu-tamadığı kahramanlar arasındaki müstesna yerini aldı.

60 Manası: Saf ve berrak olanı al, bulanık olanı da terk et.

61 Sözler, s. 711

B. DEĞİŞİM VE YENİDEN

YAPILANMADA BAZI TEMEL ESASLAR

Öncelikle itiraf etmeliyim ki, İmam Said Nursî'nin bütün eserlerine muttali değilim. Bu yüzden “bazı temel esaslar” kaydını kullandım. Zira bütün esasların tespit edilebilmesi ferdi gayretleri aşkın bir çalışmayı gerektirmektedir. Ayrıca Üstad'ın bıraktığı zengin fikri miras, yaşadığı şartlar, içinde bulunduğu dönem hakkında ayrıntılı bilgiler, o gün için dünyanın geçtiği süreç gibi birçok husus bütün detaylarıyla ve etraflı bir şekilde araştırılmayı beklemektedir.

İşte ancak o zaman Bediüzzaman'ın düşünce dünyasına küllü bir şekilde bakılabilir ve hayalinde tasarladığı projelerin haritası net bir şekilde çizilebilir. Biraz önce de vurguladığımız gibi böyle bir çalışma ferdi gayretlerin ötesinde müesseseler tarafından organize edilip yürütülmelidir ki verimli olabilsin.

Gerçek şu ki, o gün dine karşı kinle oturup gayızla kalkan çevreler hafife alınmayacak kadar çetin ve zorluydu. İmam Nursî'nin ışıktan düşüncelerini yok etmeyi ve meçhul bir mekanda defnedip gizlemek suretiyle halka unutturmayı ne kadar arzu etmişlerdi... Tıpkı vefatından sonra mübarek vücuduna yaptıkları gibi... Şükür ki Kader-i İlahi buna müsaade etmedi.

Bediüzzaman çok erken bir dönemde, Sultan Abdülhamid döneminde siyasi, iktisadi, fikri ve ruhi hayatın içine düştüğü dejenerasyon, başıbozukluk, anarşi ve geri kalmışlığın farkına vardı. Yakinen bildi ki, iş işten geçmeden önce toplumun ruh ve düşünce dünyasına kök salmış olan cehaleti söküp atacak bir harekete ihtiyaç vardır. Yaşanan kaos, çekilen sıkıntılar, iç ve dıştan ülkenin üzerine çöken kanlı kabus, çalan tehlike çanları İslam ümmetinin hazin âkıbetini ilan etmekteydi. İslam medeniyeti Batı'nın karşısında hiç bu kadar acze düşmemişti. Batı'nın mey-

dan okumaları karşısında İslam dünyasında cehalet, ümitsizlik ve tefrika hâkimdi.

Tek çare, yegâne çözüm yolu, bu mazlumlar ve mağdurlar dünyasının bir kez daha bir iç yenilenmeye gitmesi, Yüce Yaratıcı'ya sığınması, İslam'ın ruhuyla yeniden tanışması, ilahi ahlakla ahlaklanması ve Kur'ân'ın yanılmaz-yanılmaz nümune-i imtissal prensiplerine sarılmaktır. Evet, Bediüzzaman Müslümanların geri kalma sebeplerini tespit etmenin yanı başında, özlerini, varlıklarını, dini ve ahlaki değerlerini koruyabilmeleri için gerekli olan çözüm reçetelerini de sunmuştur:

“Eski zamandan beri istiklal-i İslâm'ın bekası, hem Kelime-tullah'ın i'lâsı için, farz-ı kifaye-i cihadı; o lâzime-i diyanet,

Deruhde ile, kendini yekvücut-u vahdanî, İslâm'ın âlemine fedaya vazifedar, hilafete bayrakdar görmüş olan bu devlet,

Şu millet-i İslâm'ın felâket-i mazisi, getirecek de elbet İslâm'ın âlemine saadet ve hürriyet. Olur geçen musibet,

İstikbalde telafi. Üçü veren, üçyüzü kazandıran, etmiyor elbette hiç hasaret. Halini istikbale tebdil eder, zî himmet...

Zira ki şu musibet; hayatımız mâyesi olan şefkat, uhuvvet, tesanüd-ü İslâmı hârikulâde etti.”⁶²

İnsalığın başına büyük felaketler getiren ve milyonlarca masum insanın can vermesine sebep olan Birinci Dünya Savaşının sebeplerini ise şöyle anlatmaktadır:

“Maddiyyunluktan gelen dalalet-i fikrîydi, hürriyet-i hayvanî, hevanın istibdadı...

Hissemizin sebebi; erkân-ı İslâmîde ihmal ve terkimizdi. Zira Hâlık Teâlâ yirmi dört saatten bir saati istedi,

Beş vakit namaz için yalnız o saati, bizden yine bizim için emretti, hem istedi. Tenbellikle terk ettik, gafletle ihmal oldu.

62 Sözlere, s. 711-712

Şöyle de ceza gördük: Beş senede, yirmi dört saatte daima talim ve meşakkatle tahrir ve koşturmakla bir nevi namaz kıldırdı.

Hem senede yalnız bir ay oruç için nefsimizden istedi. Nefsimize acıdı, keffareten beş sene cebren oruç tutturdu.

Kendi verdiği malından, kırkıdan ya onundan birini zekat istedi.

Buhl ile hem zulmettik, haramı karıştırdık, ihtiyarla vermedikti.

O da bizden aldırdı müterakim zekatı, haramdan da kurtardı. Amel, cins-i cezadır. Ceza, cins-i ameldir.”⁶³

Bunun manası şudur: Musibet, bela ve İlahi intikamın büyü-yüp şiddetlenmemesi için bu gedik mutlaka tamir edilmelidir.

Bediüzzaman, yanlış politikalar sebebiyle memleketin içine düştüğü acı hali ve gittikçe kötüleşen şartları çok derinden hissetmişti. Halkın önünde yürüyen insanlar halktan kopuk, halka yabancı kimselerdi. Dini değerlere inanmayı gericilik, bohem hayatı yaşamayı çağdaşlık sayıyorlardı.

Asırlardan beri İslam dünyasını yutmak için yüzlerce defa hamle üstüne hamle yapan Batı'yı yegâne kurtarıcı addediyorlardı. Öyle ki oradan gelen hiçbir şeye parola sormuyor, buyur ediyorlardı. Hâlbuki Batı'nın menfi tarafını temsil eden maddi felsefe ve onun temsilcileri Müslümanları yutmanın yollarını araştırıyorlardı. Dolayısıyla onlara körü körüne muhabbet bir ahmaklıktı. O'na göre:

“Aç olan canavara karşı tahabbüb etsen; merhametini değil, iştihasını açar.

Sonra döner, geliyor; tırnağının, hem dışının kirasını senden ister.”⁶⁴

Bediüzzaman kendi kendine sormaktadır: “Şu anda biz neredeyiz?” Cevabı yine kendisi verir: “Sair devletlerin gerisinde.”

63 Aynı eser, s. 715

64 Sözler, s. 707

“Neden?” “Yüce dinimizden uzak kalışımızdan... cehalet, geri kalmışlık, fakirlik, ihtilaf, tembellik ve bitmeyen kavgalarımızdan...” “Peki ne yapmamız gerekir?”

Cenâb-ı Hakk'ın buyurduğu gibi, bir topluluk kendi iç dünyalarında değişmedikçe, Allah da içinde buldukları durumu değiştirmez. Biz ise değerlerimizi değiştirdik. İslam'ın aydınlık dünyasını terk ederek başkalarını taklide kalkıştık. Böylece içimizdeki faziletler teker teker öldü. Allah da nimetini elimizden aldı ve biz gerisin geriye gitmeye, aşağıların en aşağına doğru yuvarlanmaya başladık. İşte bundan dolayı diğer devletlerin gerisinde kaldık. Eğer yeniden bir diriliş istiyorsak, içimizdeki tahribatı tamir ederek yüce dinimize dönmekten, ona sınıksız sarılarak, hayatımıza hayat kılmaktan başka çaremiz yoktur.

Şöyle diyor: “Siyaset-i medenî, ekserin rahatına feda eder ekalli. Belki ekall-i zalim, kendine kurban eder ekserîn-i avamı.

Adalet-i Kur'ânî; tek masumun hayatı, kanı heder göremez, onu feda edemez değil ekseriyete, hattâ nev'in umumu...

Âyet-i جميعا قتل النفسا بغير نفس أو فساد في الأرض فكأنما قتل الناس جميعا iki sırr-ı azîmi vaz'ediyor nazara.⁶⁵ Biri: Mahz-ı adalet. Bu düstur-u azîmi

Ki ferd ile cemaat, şahıs ile nev'-i beşer, kudret nasıl bir görür; adalet-i İlahî, ikisine bir bakar. Bir sünnet-i daimî.

Şahs-ı vâhid, hakkını kendi feda ediyor. Lâkin feda edilmez, hattâ umum insana. Onun ibtal-i hakkı, hem iraka-i demi,

Hem zeval-i ismeti: İbtal-i hakk-ı nev'in hem ismet-i beşerin mislidir, hem naziri. İkinci sırrı budur: Hodgâmî bir âdemî

Hırs ve heves yolunda bir masumu öldürse, eğer elinden gelse, hevesine mani ise harab eder dünyayı, imha eder benî-âdemî.⁶⁶

65 Meali: Her kim bir cana karşılık olmaksızın, haksız yere bir cana kıyarsa bütün insanları öldürmüş gibidir. (Maide: 32)

66 Sözler, s. 717-718

Bediüzzaman hem hastalığı teşhis etmiş, hem de ilacı göstermiştir. Hastalık, İslam'ın doğru bilinmemesi, ruhundan uzaklaşılması ve bununla birlikte gelen cehalet, tefrika, geri kalmışlık ve ahlâki başıboşluk. İlaç ise "imanın kurtarılması" suretiyle yeniden İslam'ın özüne dönmektir.

İşte Bediüzzaman'ın değişim ve yeniden yapılanma projesinde çıkış noktası budur. Şahsı adına koyduğu hedef de, kendisini sevenler için belirlediği yegane amaç da bu olmuştur. İmam Nursî hayatı boyunca bu gayesinden zerre kadar sapmamıştır. Yıkılmış olan iman kalesi tamir edilirse, insanlar dünya ve ahiret saadetine giden yollarda huzur ve emniyet içinde yürüyebilirler.

Bu uzun yolculukta attığı her adımda onun mürşidi ve rehberi Kur'ân ve Sünnet olmuştur. Türkiye'yi çepeçevre saran karanlıkların ortasında, dikenli yollardan ve mayınlı tarlalardan geçerken o, Kur'ân'ın nuruyla yollarını aydınlattı ve mesafelere takılmadan seyrini sürdürdü. Tıpkı Efendiler Efendisi (s.a.s.) gibi. O da karanlıkları yara yara yolunu şaşırmış insanlara ulaşmış ve ölü ruhlara hayat üflemiştir.

Ancak böyle bir değişim ve yeniden yapılanma faaliyetinin ciddi bir iç donanıma ihtiyacı vardır.

a. İç Donanım ve Ferdi Hazırlık

Bir dava adamı olarak Bediüzzaman'ın dikenli yolların zorluklarına katlanabilmesi, engelleri aşması, yolda O'nu bekleyen bin bir türlü acı, hüüzün ve çeşit çeşit işkencelere tahammül edebilmesi için bir iç arınmaya, nefsi terbiyeye ve ruhî hazırlığa ihtiyacı vardı.

O da işe nefsinden başlayarak, nefsin hastalıklarını mercek altına aldı. Onu maddi hayatın pranga ve zincirlerinden; insanın

özünü, iffetini ve faziletini zedeleyen her türlü kötülükten arındırdı. İnsanların, uğruna birbirlerini öldürdükleri mal, makam ve şöhret gibi dünya ehlinin üşüştüğü her şeyi terk etti. Böylece çoğu insan ve din âliminde görünen ilim-amel ve düşünce-reali-te arasındaki uçurumlar onda tamamen bir vahdete, bir bütünlüğe ulaştı ve şahsiyeti, davasının canlı bir misali oldu.

Bediüzzaman bu konuda şöyle demektedir: “Madem nefsim emmaredir. Nefsini ıslah etmeyen, başkasını ıslah edemez. Öyle ise, nefsimden başlarım.”⁶⁷

Başkalarından önce kendi nefsi için yazdığı, rûhi açlığı giderip, fikri yoksulluğa son veren eşsiz eseri Mesnevi-i Nuriye'yi inceleyen insan, nefsin terbiye ve arındırılması adına yeni yeni metodlar bulacaktır. Nitekim, “Herkesin göz önünde bulunan eşyayı örneklemelerinde kullanmış, akıl ve mantığın en ince ölçüleriyle kalbin ulvi iştihaklarını birbirine mezcetmiştir. Okuyucunun elinden nazıkçe tutmuş, onu nefsin derinliklerinde ve kâinatın uçsuz bucaksız semalarında gezdirmiştir. Bununla da kalmamış, Kur'ân'ın enginliklerinde bizzat yaşamış, Kur'ân'ın ulvi hakikatlerini duymuş ve tecrübe etmiş bir mümin olarak Müslümanların ellerinden tutmuş ve iman hakikatlerini sinelerine üflemiştir.”⁶⁸

Bediüzzaman talebeleriyle özel bir şekilde ilgilenmiştir. Çünkü asırlardır İslam'ın bayrağını taşımış Türk milleti yabancı düşüncelerin saldırısına uğramış, çevresi karanlıklarla sarılmıştır. Üstad'ın yaktığı meşaleden ışık alan talebeleri bu ışığı Anadolu'nun her tarafına taşımış ve toplum için koruyucu birer zırh vazifesi görmüşlerdir. Bediüzzaman bu zor görevi yüklenebilmeleleri için onların gönüllerine dava adamı ufkuna erişebilme ruhunu

67 Aynı eser, s. 269

68 Arapça Mesnevi-i Nuriye'nin başındaki İhsan Kasım Es-Salihi'nin takdiminden.

üflemiştir. Din düşmanlarının, ırkçıların ve müstağriplerin bütün planlarını alt üst edip, düşünce ve iddialarını çürütmüş, talebelerinin kalplerini Kur'ân ve Büyük Peygamberin (s.a.s.) nurlarıyla aydınlatmıştır. Gönüllerini iman denen müthiş enerjile doldururken, akıllarını da parlak ve ikna edici delillerle donatmıştır.

Bu ruhla onlar evlerine, köyelerine, mahallelerine ve iş yerlerine giderek, hiç kimseden korkmadan, entrikacıların komplolarına, zalimlere ve bolşevik mülhidlerin dalaletlerine aldırış etmeden İslam'ın güzelliklerini anlatmışlardır.

Üstad Nursî'nin hayatı Kur'ân'la, Kur'ân'ın Sahibi ve Kur'ân'ı tebliğ edenle (s.a.s.) birlikte geçmiştir. Nurun halis talebeleri de böyleydi. İşte böyle bir hayat yaşayan bu insanlar hiç kuşkusuz, tahrip edilen yolları tamir etmek, bozulan hayatı ıslah etmek için ortaya atılacak; Üstatlarının sınırlarını çizdiği değişim ve yeniden yapılanma projesini hayata geçirmek için var güçleriyle çalışacak, Kur'ânî fikirlerini neşretmek için ellerinden gelen bütün çabayı sarfedeceklerdir.

Bediüzzaman Said Nursî talebelerinin ruhlarına sürekli ümit üflüyordu. Lisan-ı hal ve sözleriyle talebelerine hiç bıkmadan, yorulmadan, korkuya kapılmadan, ısrarla ve ciddiyetten taviz vermeden yollarına devam etmeleri gerektiğini söylüyor ve insanlar arasında yaygın olan bir takım kalbi hastalıklara karşı tetikte durmalarını tavsiye ediyordu. Mesela; huzurunda gıybet edilmesine müsaade etmeyerek, hem talebelerine, hem de diğer insanlara şöyle diyordu:

“Sığâr-ı nefistir tekebbürün menbaı. Za'f-ı kalbdır gururun madeni. Olmuş acz, muhalefet menşei. Merak ise ilme hocadır.

İhtiyaçtır terakkinin üstadı. Sıkıntıdır muallime-i sefahet. Demek sefahetin menbaı sıkıntı olmuş. Sıkıntı ise madeni: Yeis ile sù'-i zandır,

Dalalet-i fikrîdir, zulümat-ı kalbîdir, israf-ı cesedîdir.”⁶⁹

Herkesin veba kadar korkunç bu virüslerden kurtulması için her türlü münasebeti değerlendiriyor ve farklı mekânlarda şu sözleri sürekli tekrar ediyordu: “Ey enesi çifteli, kafası da kibirli! Şu mizanı bilmeli: Kâmillerde, büyüklük mikyasıdır küçüklük. Nâkıslarda, küçüklük mizanıdır büyüklük.”⁷⁰

Said Nursî'den Hatıralar isimli eserde talebelerinden biri şöyle demektedir: “Derslerinin ekserisinde kardeşlik ve ihlastan bahsederdi. Gurur, enaniyet ve kendini beğenmeyi çağımızın ana hastalıkları olarak teşhis ederdi.”

Bu çağı Allah'tan gaflet çağı diye isimlendirirken şöyle demektedir: “Bu zamanda, dinden inhiraf etmiş fikir sahiplerinin, her şeyi şahsi menfaatleri hesabına vesile edindiklerini görüyoruz. Bu kimselerin, din ve uhrevi amelleri bile dünyevi ganimetler kazanmak için kullandıklarını müşahede ediyoruz.”⁷¹ Işığa talip olanlara gelince, onların enaniyetli ve kibirli olmamaları gerekir. Onlara yakışan da budur.

Bediüzzaman, vazifelerini sağlıklı bir şekilde yerine getirebilmeleri için talebelerine birtakım temel ilkeler belirlemiştir. Bunlardan bazıları şunlardır:

- a. Başkalarıyla kırsır çekişmelere girmeme; özellikle de ulema, sofiyye, ehl-i bidatla.
- b. Materyalizmin karşısında güçlü bir şekilde durma.
- c. İmtihanlara karşı sabretme. Mesela hapishane, ibadet, tevbe ve Allah'a yönelmek için çok müsaide bir mekan olmanın yanıbaşında, günaha girmeye engel, nefsi de kirlerinden arındırmak için önemli bir fırsattır. Bu meyanda Bediüzzaman, Ebu

69 Sözler, s. 726

70 Aynı eser, s. 724

71 Zikreyat, s. 91

Hanife ve Ahmed bin Hanbel gibi zulme uğrayan büyük imam-
ları misal vermektedir.

d. Zulmedenleri affetme ve onlara karşı kalpte zerre kadar in-
tikam duygusu taşımama.

Üstad Bediüzzaman talebelerine son derece ehemmiyet veri-
yordu. Çünkü şuna inanıyordu ki: “Kemmiyet keyfiyete nisbe-
ten ehemmiyetsiz olduğundan, hâlis bir hâdim olarak, hakikat-ı
ihlas ile, her şeyin fevkinde hakaik-i imaniyeyi on adama ders
vermek, büyük bir kutbiyetle binler adamı irşad etmekten daha
ehemmiyetli görüyorum. Çünkü o on adam, tam o hakikatı her
şeyin fevkinde gördüklerinden sebat edip, o çekirdekler hük-
münde olan kalbleri, birer ağaç olabilirler. Fakat o binler adam,
dünyadan ve felsefeden gelen şüpheler ve vesveseler ile, o kut-
bun derslerini hususî makamından ve hususî hissiyatından geli-
yor nazarıyla bakıp, mağlub olarak dağılırlar.”⁷²

b. Ev ve Aile

Bediüzzaman anne, baba ve çocuklardan oluşan aileye ayrı
bir önem vermiş, onun korunması gerektiğini vurgulamıştır. Zi-
ra aile ideal bir toplumun temel yapı taşıdır. “Aile hayatı, insa-
nın, özellikle de Müslümanın en sağlam kalesidir. O, insanın kü-
çük cenneti, minik dünyasıdır.”⁷³

Bu açıdan Üstad, birçok risale aracılığıyla kadınlara yönele-
rek onlara, en güzel şekilde Allah’a kul olmaları, evleri ve çocuk-
larını gözetmeleri, eşleriyle iyi geçinmeleri, İslam’dan kaynakla-
nan ve İslam’la beslenen iffetlerini korumaları, dünyanın helak
edici maddiyatının arkasından koşmamaları gibi tavsiyelerde bu-
lunmuştur.⁷⁴

72 Hizmet Rehberi, s. 196

73 Dr. El- Vasif, s. 119

74 Aynı eser, s. 165

Ayrıca tesettür risalesini yazmış ve bu yüzden mahkemelik olmuştur. Bu risalede dindar Anadolu kadınına yönelerek; ilerleme ve Batıya ayak uydurma bahanesiyle kadının önce dininden ve inancından, sonra da iffetinden ve örtünmesinden vazgeçmesi çağrısında bulunan akımlara uymaması uyarısında bulunmuştur. Merhamet-i Sonsuz'un bir tecellisi olan İlahi emirlere sarılmalarını tavsiye etmiş; onlara Batı medeniyetinin yalan ve çirkinliklerini anlatmıştır.⁷⁵

Ana-babaya karşı saygılı olma, akrabayı koruyup kollama ve çocukları güzel terbiye etme hususunda ise şunları söylemektedir:

“Haneniz bir küçük Medrese-i Nuriye, bir mekteb-i irfan olsun ki; Sünnet-i seniyenin meyvesi olan çocuklar âhirette size şefaath olsunlar. Dünyada da iman dersini alıp size hakikî evlâd olsunlar.”⁷⁶

Bediüzzaman, çocukların ihmal edilmemesi, İslami terbiyeden mahrum bırakılarak Avrupai terbiye kültürüne terk edilmemesi hususunda da uyarılar yapmıştır. Aksi takdirde çocuklar ebeveyne dünyada bela olacak, ahirette de yakalarından tutup, hesaba çekerek; “İmanımızı neden kurtarmadınız.” diyeceklerdir. O zaman ebeveyn pişman olacak, fakat son pişmanlık fayda vermeyecektir.

Bediüzzaman Said Nursî hem erkeklerin hem de kadınların başıboşluk ve laubalilikten uzak durmaları gerektiğini birçok defa ifade etmiştir. Şöyle demektedir:

“Mimsiz medeniyet, taife-i nisayı yuvalardan uçurmuş, hürmetleri de kırmış, mebzul metaı yapmış. Şer'-i İslâm onları,

Rahmeten davet eder eski yuvalarına. Hürmetleri orada, rahatları evlerde, hayat-ı ailede. Temizlik zînetleri.

75 Aynı eser, s. 174

76 Hanımlar Rehberi, s. 29

Haşmetleri, hüsn-ü hulk; lütf-u cemali, ismet; hüsn-ü kemali, şefkat; eğlencesi, evlâdı. Bunca esbab-ı ifsad, demir-sebat kararı, Lâzımdır tâ dayansın.”

O dönemde çıplak kadın fotoğrafları siyasi ve edebi basında bile yayınlanır olmuştur. Zaten sanat mecmualarında o türden resimler çoktu. Bediüzzaman bu yayınların zararlarını izah ederken, doğabilecek tehlike ve kötü sonuçları şöyle anlatıyor:

“Taife-i nisada serbestî inkişafı, sebep olmuş beşerde ahlâk-ı seyyienin birdenbire inkişafı. Şu medenî beşerin hırçınlaşmış ruhunda, şu suretler denilen küçük cenazelerin, mütebessim meyitlerin rolleri pek azımdır; hem müdhiştir tesiri.”⁷⁷

Aslında kadının vücuduna şehvetle bakmak nefsin seviyesizlik ve sefilliğini gösterir. Hele hele merhamete muhtaç ölü bir kadının fotoğrafına bakmak, yüce bir ruhun âli duygularını öldürür, yok eder.

Roma, Paris ve Londra gibi Avrupa'nın büyük şehirlerinde yaygın olan çıplak heykellerin Türkiye'de de yayılmaya başlaması üzerine Bediüzzaman, bunların insan üzerindeki olumsuz etkilerini şöyle anlatır: “Memnu' heykel, suretler: Ya zulm-ü mütehaccir, ya mütecessid riya, ya müncemid hevestir. Ya tulsımdır: Celbeder o habis ervahları.”⁷⁸

O'nun çıplak heykel ve fotoğraflara hücum etmesinin en önemli sebebi; onların insan psikolojisine ve korunması için mücadele verdiği aileye dokunduracağı kaçınılmaz zararlarıdır.

c. Bazı Beşeri Hastalıklar

Bediüzzaman toplumun düşmanlık, haset, nefret, ayrımcılık, tembellik gibi öldürücü hastalıklardan kurtarılması ve bu

77 Sözlür, s. 727

78 Aynı eser, s. 727

suretle tahribe uğrayan iç dünyasının yeniden onarılması gerektiğini bütün mahfillerde ilan etti. Mesela, acizlik ve sabırsızlığın bir tezahürü olan panik ve korku duygusuyla mücadele ederken şöyle der:

“Ger istersen hayatı, çareleri bulunan şeyde acze yapışma. Ger istersen rahatı, çareleri bulunmayan şeyde ceza'a sarılma.”⁷⁹

O, ilhama açık bir ruh doktoru ve tam bir psikologtur. Toplumun zayıf yanlarından birini keşf etmeye görsün; zaman kaybetmeden en uygun ilacı bulup tedaviye başlamıştır.

“Ey hâif ve hem zaîf! Havf ve za'fın beyhude, hem senin aleyhinde; tesirat-ı haricî teşci' eder, celbeder.

Ey vesveseli vehham! Muhakkak bir maslahat, mazarrat-ı mevhumu için feda edilmez. Sana lâzım hareket, netice Allah'ındır.”⁸⁰

Psikolojik hastalıklarımızdan birisinin de, insanların dilinde yaygın bir şekilde bulunan ve toplumsal nifak diye nitelendirilen aşırı meddahlık –özellikle de makam sahiplerine- olduğunu tespit eder:

“Hangi şeyi vafsetsen olduğu gibi vafset. Medhin mübalağası bence zemm-i zımnîdir. İhsan-ı İlahîden fazla ihsan, ihsan değildir.”⁸¹

Birçok müslümanın açlıktan kıvrandığı bir zamanda sevenlerine sade bir hayat yaşamalarını, lükse boğulan ehl-i gaflet gibi olmamalarını tavsiye ederken şöyle der:

“Lezaiz çağırıldıkça ‘Sanki yedim’ demeli. Sanki yedim düstur eden, bir mescidi yemedi.

Eskide ekser İslâm filcümle aç değildi. Tena'uma ihtiyar bir derece var idi.

79 Aynı eser, s. 710

80 Aynı eser, s. 718

81 Aynı eser, s. 716

Şimdi ise, ekseri açlığa düştü kaldı. Telezzüze ihtiyar, izn-i Şer'î kalmadı.

Sevâd-ı a'zam, hem ekseriyet-i masumun maişeti basittir. Tegaddi besatetiyle onlara tabi olmak

Bin kerre müreccahtır, ekalliyet-i müsrife, ya bir kısım sefihe tegaddide tereffüh noktasında benzemek.⁸²

Üstad, toplumun hiçbir kesimini ihmal etmeden, hayatın bütün ünitelerine hitap etmiştir. Hasta ve musibetzedelerin bile O'nun yazdıklarından nasipleri vardır. Onlar için telif ettiği "Hastalar Risalesi" çok değerli bir eserdir. Bediüzzaman bu risalede insanlığın büyük bir kısmını teşkil eden musibetzede ve hastalara yirmi beş ilaç takdim etmiştir.

"Ey bîçare hasta! Merak etme, sabret. Senin hastalığın sana dert değil belki bir nevi dermandır. Çünkü ömür bir sermayedir, gidiyor. Meyvesi bulunmazsa zayi' olur. Hem rahat ve gafletle olsa, pek çabuk gidiyor. Hastalık, senin o sermayeni büyük kârlarla meyvedar ediyor. Hem ömrün çabuk geçmesine meydan vermiyor, tutuyor, uzun ediyor.. tâ meyveleri verdikten sonra bırakıp gitsin. İşte, ömrün hastalıkla uzun olmasına işaretten bu darb-ı mesel dillerde destandır ki; 'Musibet zamanı çok uzundur, safa zamanı pek kısa oluyor.'

Ey sabırsız hasta! Sabret, belki şükret. Senin bu hastalığın, ömür dakikalarını birer saat ibadet hükmüne getirebilir. Çünkü ibadet iki kısımdır. Biri müsbet ibadettir ki; namaz, niyaz gibi malûm ibadetlerdir. Diğeri menfî ibadetlerdir ki; hastalıklar, musibetler vasıtasıyla musibetzede, aczini, za'fını hisseder. Hâlık-ı Rahîmine iltica eder, yalvarır. Hâlis, riyasız, manevî bir ibadete mazhar olur.⁸³

82 Aynı eser, s. 723

83 Lemalar, s. 206

“Senin başındaki şimdilik bu muvakkat hastalığın neticesi ve iç yüzündeki sevabı düşün, ‘Bu da geçer yahu!’ de, şekva yerinde şükret.”⁸⁴

“Hem madem dünyanın zevki, lezzeti devam etmiyor. Hususan meşru olmazsa hem devamsız, hem elemli, hem günahlı oluyor. O zevki kaybettiğinden hastalık bahanesiyle ağlama; bilakis hastalıktaki manevî ibadet ve uhrevî sevab cihetini düşün, zevk almaya çalış.”⁸⁵

“Gelecek günler daha gelmemişler. Onları şimdiden düşünüp, yok bir günde, yok olan bir hastalıktan, yok olan bir elemden tevehhüm ile düşünüp müteellim olmak, sabırsızlık göstermekle, üç mertebe yok yoğa vücud rengi vermek, divanelik değil de nedir? Madem bu saatten evvelki hastalık zamanları ise sürüyor veriyor. Ve madem yine bu saatten sonraki zaman madum, hastalık madum, elem madumdur. Sen, Cenab-ı Hakk'ın sana verdiği bütün sabır kuvvetini böyle sağa sola dağıtma; bu saatteki eleme karşı tahşid et; ‘Yâ Sabûr!’ de, dayan.”⁸⁶

Bediüzzaman, hastalığın insani kardeşliğe katkısını unutmaz:

“Hastalık, hayat-ı içtimaiye-i insaniyede en mühim ve gayet güzel olan hürmet ve merhameti telkin eder. Çünkü insanı vahşete ve merhametsizliğe sevkeden istiğnadan kurtarıyor. Çünkü *استغنى أن رآه* insanı, *إن الإنسان ليطنى* sıhhat ve âfiyetten gelen istiğnada bulunan bir nefis-i emmare, şâyan-ı hürmet çok uhuvvetlere karşı hürmeti hissetmez. Ve şâyan-ı merhamet ve şefkat olan musibetzedelere ve hastalıklılara merhameti duymaz. Ne vakit hasta olsa, o hastalıkta aczini ve fakrını anlar, lâyük-ı hürmet olan

84 Aynı eser, s. 208

85 Aynı eser, s. 209

86 Aynı eser, s. 211

87 Meali: Gerçek şu ki, insan kendini zengin, hiçbir şeye muhtaç olmadığını görünce azgınlaşır. (Alak: 6-7)

ihvanlarına ihtiram eder. Ziyaretine gelen veya ona yardım eden mü'min kardeşlerine karşı hürmeti hisseder.”⁸⁸

Üstad Bediüzzaman şefkat ve merhameti hasletlerini İslam'ın en önemli özellikleri arasında kabul eder. Bundan dolayı genel olarak insanlara, özel olarak da talebelerine merhametli olmayı; insanları İslam'a davet ederken Kur'ân ve sünnetçe sık sık tekrar edilip vurgulanan bu sıfatla bezenmeyi telkin etmiştir.

Üstad Nursî, eğlence hayatıyla birlikte gayr-i ahlâki davranışların da yayıldığını müşahede etmiş, fertler üzerindeki olumsuz tesirlerini görmüş, toplum ruhunda meydana getireceği büyük tahribatı sezmiş ve mâhir bir doktor edasıyla vakit kaybetmeden tedaviye başlamıştır. Her biri birer şifalı ilaç olan ilahi emirleri yerinde, zamanında ve mahirane kullanmıştır:

“Şeriat-ı Ahmediye (s.a.s.) lehviyatı istemez. Bazı âlât-ı lehvi tahrim edip, bir kısmı helâl diye izin verip... Demek hüzn-ü Kur'ânî veya şevk-i Tenzilî veren âlet, zarar vermez.

Eğer hüzn-ü yetimî veya şevk-i nefsanî verse, âlet haramdır. Değişir eşhasa göre, herkes birbirine benzemez.”⁸⁹

Hele çalışmayıp tembel tembel oturan insanları görünce çok üzülmüş, tembelliklerini bir nevi ölüm addetmiştir:

“En bedbaht sıkıntılı muzdarib, işsiz olan adamdır; zira ki atalet: Vücut içinde adem, hayat içinde mevttir. Sa'y ise:

Vücudun hayatı, hem hayatın yakazasıdır elbet!”⁹⁰

Görülüyor ki, Bediüzzaman eline geçen her fırsatı değerlendirmiş; vaaz, hutbe, özel sohbetler, toplantılar, konferanslar ve gazetelerde yazdığı yüzlerce makale ile küfrün üzerine yürümüş ve materyalist düşünce yığınları arasında neredeyse kaybolmuş olan “ımanı” kurtarma mücadelesi vermiştir. Talebelerine çizdi-

88 Lemalar, s. 214

89 Sözler, s. 738

90 Aynı eser, s. 730

ği hedef, kendi imanlarını muhafaza etmekle yetinmeyip, çizdiği metot çerçevesinde hareket edip, siyasete girmeden, İslami şuur ve dirilişi yaymak olmuştur.

d. İslâmi Düşüncenin Tecdidi

Bediüzzaman, İslami düşüncenin yeniden diriltilmesi ve şer'i ilimlerin tecdid edilmesi çağrısında bulunmuştur. Çünkü O'na göre Şeriat-ı Garra ezeli olduğundan dolayı ebedidir. Nefsin zulüm ve kötülüğünden kurtuluş ise İslam'a tutunup, Allah'ın ipine sınımsız sarılmakla mümkündür. Gerçek hürriyetin lezzetini duymak ise ancak iman ile olabilir.

Bir çok risale ve hitabesinde İslam'ın insanlık üzerindeki ih-sanlarını da anlatmıştır:

“İslâmiyet'ten evvel tabakat-ı beşerde derin uçurumlar,

Hem tebaüd-ü acibi istedi bir vakitte taaddüd-ü enbiya, te-nevvü-ü şerâyi', müteaddid mezhebler.

Beşerde bir inkılab İslâmiyet yaptırdı, beşer tekarüb etti, Şer' etti ittihad, vâhid oldu Peygamber.”⁹¹

e. Ulema

Bediüzzaman bir nevi lider olan alimler sınıfına büyük önem vermiştir. Zira onlar, hem havassa hem de avama karşı önemli mesuliyetler yüklendiklerinden İslâmi düşüncenin yeniden dirilmesi ve ilahi davanın sorumluluklarının taşınmasında başrol oyuncular sayılırlar.

Bundan dolayı Bediüzzaman âlimlere, ilhad dalgaları karşısında kendilerine düşen görevleri hatırlatmıştır. Zulme arka çıkmamalarını, ayıpları teşhir kastıyla birbirlerini tenkit etmemelerini salıklamıştır. Zira ulema arasındaki kısır çekişmelerden ka-

91 Aynı eser, s. 719

zançlı çıkacak kesim din düşmanlarından başkası olmayacaktır. Bu nedenle âlimler son derece uyanık olmalıdır.

İlim adamları misyon sahibi insanlardır. Halk nazarında birer numune-î imtisaldirler. Bu yüzden her zaman güzel örnek olmaya özen göstermelidirler. Bediüzzaman gayretli ve şuurlu ilim adamlarına her zaman şükranlarını ifade etmiştir. Risaleler mü-talaa edilirse birçok yerde konuyla ilgili pasajlar görülecektir.

f. Devlet Ricali

Bediüzzaman, devleti idare eden şahsiyetlerden uzak durmayı ideal bir amaç, yüksek bir gaye olarak algılamamıştır. Aksine hayat hikayesine bakıldığında Sultan Abdülhamid, Sultan Mehmet Reşad, Mustafa Kemal, Meclis-i Mebusan'ın mebusları ve daha başka birçok devlet adamıyla görüştüğü müşahede edilecektir. Kimisiyle bizzat görüşmüş, kimisiyle mektuplaşmış, kimisine de hutbe irad etmiştir... Meclis-i Mebusan'da olduğu gibi.

Onlardan milletin haklarını millete vermelerini talep etmiş; din, millet ve vatana karşı sorumluluklarını hatırlatmıştır.

Bu görüşmelerde bazen yumuşak bir üslup kullanmış... Sultan Abdülhamid'e, Cumhurbaşkanı Celal Bayar'a, Başbakan Adnan Menderes'e yazdığı mektuplar gibi; bazen de celallenmiştir... din karşıtı bir yol izleyenlere takındığı tavır gibi.

Gerçek şu ki, Üstad Bediüzzaman mesajlarında özellikle belirli bir sınıfı, muayyen bir şahsiyet ya da bir dinin mensuplarını hedeflemiyordu. Müslüman, gayr-i müslim, işçi-patron, âlim-avam, talebe-hoca... kısaca toplumun her kesimine hitap ediyordu. Ayrıca belli münasebetleri de beklemiyordu. Sevinç-hüzün, umumi-hususi her fırsat ve münasebeti değerlendiriyor; davasını ve amaçlarını anlatıyor, sonra da herkesi bu amaçları gerçekleştirmede kendisine destek olmaya çağırıyordu.

VI. BÖLÜM

BEDİÜZZAMAN'IN AMAÇ VE HEDEFLERİ

Üstad Bediüzzaman'ın birinci gayesi imanın kurtarılmasıydı. Ona göre insanlar imanlarını tecdid ederek yeniden dinlerine dönmeli, yuvalarını ve toplumlarını İslâmi ruha göre şekillendirmeliydi.

“Amacım, üzerine imanın bina edileceği temelleri ıslah etmektir. Şayet temel güçlü ve sağlam olursa, artık hiçbir şey ona tesir edemez... depremler bile...”⁹²

Evet, hayatta tek bir gayesi vardır; imanın kurtarılması... Üst üste gelen ilhad dalgaları karşısında, kalplerde ve sosyal hayatta zayıflayan imanın yeniden hayata hayat, kalplere nur olması. Zira kalplerden imanı söküp atmak, ümmetin dünya ve ahiretini yok etmek demektir. Bu açıdan Bediüzzaman uygulanması imkânsız hayali reçeteler sunmak yerine, çalışmalarının büyük bir kısmını ferde huzur, topluma da saadet ruhunu üfleyecek “iman hakikatını” anlatma üzerinde yoğunlaştırmıştır. Bu yüce hedef, kendine saygı duyan ve yüce idealler peşinde olan her topluluğun vazgeçilmez, zaruri hedefidir. Üstad der ki:

92 Zikreyat, s. 21

“Bir gaye-i hayal olmazsa, yahut nisyan basarsa, ya tenasi edilse; elbette zihinler enelere dönerler.

Etrafında gezerler. Ene kuvvetleşiyor, bazan sinirleniyor.

Delinmez, tâ “nahnü” olsun. Enesini sevenler, başkaları sevmeyler.”⁹³

Bu ana hedeften tabiî olarak kaynaklanan diğer hedeflere gelince bazıları şunlardır:

a. İlmi neşretme, memleketin her köşesinde okullar ve üniversiteler kurmak suretiyle cehaleti yok etme. Bediüzzaman bu gaye için durup dinlenmeden çalıştı. Sultan Abdülhamid ve zamanın dâhiliye nazırıyla irtibat kurarak, onlara Doğu Anadolu'da Ezher Üniversitesi tarzında bir üniversite projesi sundu. Daha sonra aynı amaç için Sultan Mehmet Reşat'la görüştü. Her iki sultana da ikna edici gerekçeler ve ümmet yararına elde edilecek maslahatları şerh ettiyse de değişik sebeplerden ötürü pratiğe dökülemedi. Fakat vazgeçmedi; cumhuriyet döneminde de aynı teklifi yaptı. Medresetü'z-Zehra projesi hayatı boyunca O'nun hayalinde tüllendi durdu.

Bediüzzaman bu projeyi sunmakla ne kadar ileri görüşlü bir insan olduğunu ortaya koyuyordu. Zira o günlerde bu üniversite kurulsaydı, Doğu Anadolu halkı bu vesileyle hem dinini, hem de modern ilimleri öğrenmek suretiyle aydınlanır ve orası bugün Türkiye için bir problem olmazdı.

Üstad, Avrupa kaynaklı oldukları için modern ilimleri reddetmemiş; aksine dini ilimlerle birlikte okutulmasını teklif etmiştir. O'na göre hikmet mü'minin kayıp malıdır, onu nerede bulursa almalıdır. O, fakirlik, ihtilaf ve istibdadın yanında cehaleti ümmetin en amansız düşmanlarından biri olarak görüyor ve tek çare olarak ilmi öneriyordu.

93 Sözlür, s. 708

Nitekim biz O'nun dinî ve kevnî ilimlerde derinleşerek kitaplar telif ettiğini, makaleler yazdığını, konferanslar verdiğini, böylece bilime verilmesi gereken ehemmiyet konusunda dönemi itibarıyla müstesna bir örnek teşkil ettiğini görmekteyiz.

b. Çalışma, helal kazanç ve ilim yoluyla fakirliği yok etme.

c. Şûra sistemini işleterek istibdadı yok etme. Nitekim Kur'ân-ı Kerim "Onların işleri, aralarında şura ileldir." (Şûra: 38) ayetiyle şûrayı bir ilke olarak tespit etmiş; Hz. Peygamber'e de "Onlarla istişare et." (Al-i İmran: 159) buyurarak ashabıyla istişare etmesini emretmiştir. O'na göre istibdat ve müstebitlerin hakından gelecek tek husus şûradır.

Bediüzzaman bütün bu görüşlerini, gazetede yayınladığı makalelerinde, devlet ricaliyle yaptığı görüşmelerde ve insanlar arasında dolaşırken yaptığı konuşmalarda sık sık tekrar etmiştir.

d. Büyük gayelerin gerçekleşmesi, uygun bir zeminin oluşmasına bağlıdır. Bediüzzaman'ın ulvi bir gaye olarak gördüğü önemli hususlardan birisi de ümmetin birliğidir. Bu da ancak Müslümanların kendi aralarındaki ihtilafları bir kenara bırakarak, ittifak etmeleriyle mümkün olabilirdi. Bediüzzaman ümmetin değişik kesimlerine yönelerek şöyle hitap eder:

"Çabuk bu manasız ve hakikatsız, haksız, zararlı olan nizamı aranızdan kaldırınız. Yoksa şimdiki kuvvetli bir surette hükmeyleyen zındıka cereyanı, birinizi diğeri aleyhinde âlet edip ezmesinde istimal edecek."⁹⁴

Görüldüğü gibi O, her zaman birlik çağrısında bulunuyor; Müslümanların geri kalmışlık, cehalet ve gafletinden istifade eden Batı'nın, halklar arasında oluşabilecek bir ittifak ve birliğe engel olmak için körüklemekte olduğu ihtilaflardan tamamen uzak kal-

94 Lemalar, s. 26

mayı tavsiye etmekte, talebelerine birbirlerini sevmelerini, aralarında kardeşçe yaşamalarını öğütlerken şöyle demektedir.

“Kardeşlerim! İslam’ın kendi aranızdaki kardeşlik, dayanışma ve birbirinizi desteklemenize olan ihtiyacı, hizmet ve çalışmalarınıza olan ihtiyacından kat kat daha fazladır. Onun için zaman zaman bir araya gelerek Uhuvvet, İhlas ve Hücumat-ı Sitte risalelerini okumalısınız. Zira içinizde başlangıçtan beri var olan dayanışma, ihlas, sebat, uhuvvet gibi hasletler bu memleketin medar-ı iftihar olacaktır.”⁹⁵

Neden? Çünkü onların birlik ve beraberlikleri evrensel birliğin mikro planda bir tezahürü olarak, gelecekte farklı kesim ve milletlerin birlik ve beraberliğine bir çekirdek teşkil edecektir.

O, her zaman şunu haykırmıştır: “Ey alem-i İslam senin hayatın ittihadı, ölümün de iftirak ve ihtilaftadır.”

Zira müslümanların zayıflayıp geri kalmalarındaki en mühim âmil; düşmanların uzun yıllar çalışmak suretiyle gerçekleştirdikleri bu tefrika ve parçalanmışlıktır. Yeniden dirilip ayağa kalkmaları da yine böyle bir birlik ve ittifakın tesisine bağlıdır.

VII. BÖLÜM

BEDİÜZZAMAN'IN DEĞİŞİM METODU ÜZERİNE

Münir Şefik'in tespit ettiği bazı değişim metodları şunlardır:

1. İşgale karşı mücadele metodu: Cezayir'de Emir Abdülkadir, Libya'da Ömer Muhtar, Abdülkerim Hattabi hareketleri gibi.
2. Siyasi faaliyet metodu: Cemaleddin Efgani ve Muhammed Abduh'un izlediği methodur.
3. Başkaldırı metodu: Muhammed bin Abdülvehhab'ın Emir Muhammed bin Suud'la anlaşarak isyan etmeleri gibi.
4. Eğitim metodu: Fertler üzerinde yoğunlaşmak; onların kalbi, ruhu, akli, fikri donanımlarını sağlamak suretiyle ideal toplumu meydana getirmek. Bu da merhum Hasan el-Benna'nın metodudur.
5. Yemen'de olduğu gibi idareyi devirme.
6. Cezayir'de olduğu gibi emperyalist güçlere karşı değişik mücadele yollarını kullanma.
7. Gizlice çalışma ve halkı yönetime karşı içten içe doldurma.⁹⁶

96 Fi Nazariyyat et-Tağyir, Münir Şefik, s. 57, 58

A. BEDIÜZZAMAN'IN DEĞİŞİM METODU

Münir Şefik Bey'in bunlar arasında Bediüzzaman'ın izlediği metodu zikretmemesi çok gariptir. İhtimal bunun sebebi, O'nun muhteşem fikri mirasına muttali olmaması, ya da Bediüzzaman'ın değişim projesinin hiç kimse tarafından gözler önüne serilmemesi olsa gerek.

Üstad Said Nursi'nin bazı eserlerine muttali olduktan sonra, Hasan el-Benna metodunun eğitim noktasında ona en yakın metod olduğu söylenebilir.

Fakat şunu özellikle belirtmem gerekir ki, Bediüzzaman'ın hareket metodunda hiçbir zaman devlete karşı silahlı bir eylemde bulunma yoktur. Mâruz kaldığı onca sıkıntıya rağmen böyle bir yola tevessül etmemiştir. Şunu da hatırlatalım ki Bediüzzaman, devlete karşı ayaklanan Şeyh Said'in çağrısına icabet etmemiş, onu bu davranışından alıkoymaya çalışmıştır.

Prof. Dr. Muhsin Abdülhamid şu tespitlerde bulunmaktadır:

“Üstad, değişimin sağlıklı bir tebliğ ve toplumsal bir bilincin yayılmasıyla gerçekleşebileceğine inanıyordu. Bundan dolayı müslüman idarecilere karşı yapılacak silahlı bir mücadeleyi reddediyordu. O'na göre böyle bir hareket, İslam toplumu aleyhinde entrikalar çevirmekte olan harici düşmanlara hizmet etmekten başka bir işe yaramayacaktır.”

Üstad şöyle demektedir:

“Haricî tecavüze karşı kuvvetle mukabele edilir. Çünkü düşmanın malı, çoluk-çocuğu ganîmet hükmüne geçer. Dâhilde ise öyle değildir. Dâhildeki hareket müsbet bir şekilde manevî tahribata karşı manevî, ihlas sırrı ile hareket etmektir. Hariçteki cihad başka, dâhildeki cihad başkadır. Şimdi milyonlar hakikî talebeleri Cenab-ı Hak bana vermiş. Biz bütün kuvvetimizle dâhilde ancak asayişî muhafaza için müsbet hareket edeceğiz. Bu za-

manda dâhil ve hariçteki cihad-ı maneviyedeki fark, pek azımdır.”⁹⁷

İmam Said Nursî'nin külliyatını okuyan kimse, O'nun değişim ve yeniden yapılanma projesinin şu özelliklerden meydana geldiğini görecektir:

a. Tedricilik

Prof. Dr. Muhsin Abdülhamid'in, Said Nursî hakkında yazdığı kitapta şu tespiti çok yerindedir:

“Bediüzzaman nizamla inanıyor, anarşiden uzak duruyor, tedriciliği savunuyor, aceleciliği reddediyordu. Ona göre varlığın temelinde nizam ve tedricilik yatmaktadır. Onlara karşı gelmek kâinatın düzenini bozmak anlamına gelir ki, bu Kur'ân ve sünnetin emirlerine açık bir isyandır. Kur'ân-ı Kerim lisanla okunan kâinat ise; sünnet, pratik hayatta yaşanan ve tatbik edilen kâinattır.

Bu düşüncelerin ışığı altında Bediüzzaman fitrî-tedricî gelişme kanununa bağlı düzenli bir sosyal değişmeyi önermektedir. Bu değişim temelden başlayıp, zirveye doğru yükselmelidir. Aksi bir tutum ise toplumsal hayatın sarsılıp, depremler yaşamasına ve sonuçta önü alınmaz zararların, büyük yıkımların meydana gelmesine neden olacaktır. Bediüzzaman der ki:

“Hayat-ı içtimaiye-i beşeriyede bir çığır açan, eğer kâinattaki kanun-u fitrata muvafık hareket etmezse; hayırlı işlerde ve terakide muvaffak olamaz. Bütün hareketi şerr ve tahrib hesabına geçer.”⁹⁸

“Öyleyse sosyal hayattaki dengelerin alt üst olmaması ve beklenmeyen neticelerin doğmaması için değişimin, tedricilik esasına dayanması şarttır.”⁹⁹

97 Emirdağ Lahikası, s. 242

98 Lemalar, s. 170

99 en-Nursî, Muhsin Abdülhamid, s. 62

Buradan hareketle Bediüzzaman, peygamberlerin uyguladıkları metodu takip ederek, öncelikler sıralamasında en önemliden önemliye doğru bir seyir çizgisi izlemiştir. Bunun tabii bir neticesi olarak da işe gönülleri, akılları ve hayatı imana yeniden uyarmakla başlamış, çalışmalarını bu noktada yoğunlaştırmıştır. Diğer hedeflere gelince, zaten onların hepsi bu ana hedefe tâbi ve bu ana hedeften kaynaklanmaktadır.

Üstad, şöyle demektedir:

“Evet bu zaman hem iman ve din için, hem hayat-ı içtimaiye ve şeriat için, hem hukuk-u âmme ve siyaset-i İslâmiye için, gayet ehemmiyetli birer müceddid ister. Fakat en ehemmiyetlisi, hakik-i imaniyeyi muhafaza noktasında tecdid vazifesi, en mukaddes ve en büyüğüdür. Şeriat ve hayat-ı içtimaiye ve siyasiye daireleri ona nisbeten ikinci, üçüncü, dördüncü derecede kalıyor.”¹⁰⁰

Bediüzzaman'ın önceliklerini şöyle sıralamak mümkündür: En başta imanın kurtarılması, ardından imanın hayata hayat olması ve nihayet İslam'ın nûrâni hakikatlerinin hayatın bütün ünitelerinde yaşanması.

Üstad, değişim ve yeniden yapılanma hareketine fertten başlayarak, çiftçi, öğrenci, âlim, devlet ve siyaset adamı gibi kimse-lerin ruhlarına iman, ahlak, fazilet gibi değerleri üflemeyle çalışmıştır. Ardından aileye, oradan da bütün sınıf, tabaka ve ünite-leriyle topluma; nihayet en geniş dairede Müslüman toplumlara intikal ederek davasını terennüm etmeye çalışmıştır.

Bediüzzaman, değişim ve eğitim metodunu şu esaslar üzerine bina etmiştir:

- a- Delil ve bürhanlarla İslami hakikatları neşretme.
- b- İmanlı, olgun bir nesil oluşturma.

100 Kastamonu Lahikası, s. 189

c- İslam'ın ve Müslümanların maruz kaldığı maddi-manevi tehlikelerle ilgili olarak toplumu bilinçlendirme.

d- Dinsizlik dalgalarına karşı Müslümanların saflarını güçlendirip, sağlamlaştırmaya yönelik telkinlerde bulunma.

e- İslamî terbiyeyi evlerin içine kadar taşıma.

“Bediüzzaman bu metodu hayata geçirmede son derece başarılı olmuştur.”¹⁰¹

b. İtidal

Bediüzzaman'ın metodu herhangi bir taraf lehine taassub göstermeden, tamamen mutedil ve orta bir yolu temsil etmektedir. Bediüzzaman şöyle der:

“Ey Âlem-i İslâmî! Hayatın ittihadı. Ger ittihad istersen düsturun bu olmalı:

‘Hüvel Hakku’ yerine ‘Hüve Hakkun’ olmalı. ‘Hüvel Hasen’ yerine ‘Hüvel Ahsen’ olmalı...

Her müslim kendi meslek, mezhebine demeli: ‘İşte bu hak-
tır, başkasına ilişmem. Başkaları güzelse, benim en güzeldir.’

Dememeli: ‘Budur hak, başkaları battaldır.’ Ya “Yalnız benimkidir güzeli; başkaları yanlıştır, hem çirkindir.”

Zihniyet-i inhisar, hubb-u nefisten geliyor, sonra maraz oluyor, niza ondan çıkıyor.”¹⁰²

İşte Müslümanlar arasında birlik ve dayanışmayı sağlayacak tek yöntem budur. Aksi bir metod ise, düşmanların da istediği anlaşmazlık, uyuşmazlık, cidal ve tefrikaya sebep olacaktır. Bediüzzaman, yetiştirdiği insanları işte bu anlayışa yetiştirmiştir. Şiddete karşı itidal, ifrat ve tefrite karşı da sağduyuya dayanan bir yol çizmiştir.

101 En-Nursî, s. 65

102 Sözler, s. 719

Öyle sanıyorum ki, ancak bu zaviyeden bakarsak onun Batı medeniyeti, bilimi ve felsefesi hakkındaki yorumlarını; dini ve modern okullarla birlikte toplumdaki kendilerini soyutlamış sofiye hakkındaki değerlendirmelerini anlayabiliriz.

c. Küllilik

Bediüzzaman'ın hizmet anlayışı küllî ve kapsamlı bir anlayıştı. Batı'dan gelen zararlı kültür dalgalarının hepsine cevap verecek nitelikteydi. Çünkü Türkiye'ye nüfuz eden ilhad akımları hayatın bütün yanlarını işgal etmişti. Hedefleri yalnızca İslam'ın fer'i-cüz'i meseleleri değil; ana esasları, küllî prensipleriydi. Bu sebeple Bediüzzaman hareketi küllî ve şümüllü olmak zorundaydı.¹⁰³ O'nun şu sözlerini dinleyelim:

“Risale-i Nur, yalnız bir cüz'î tahrifatı, bir küçük haneyi tamir etmiyor. Belki küllî bir tahrifatı ve İslâmiyeti içine alan, dağlar büyüklüğünde taşları bulunan bir muhit kal'ayı tamir ediyor. Ve yalnız hususî bir kalbi ve has bir vicdanı ıslaha çalışmıyor, belki bin seneden beri tedarik ve teraküm edilen müfsid âletler ile dehşetli rahnelenen kalb-i umumîyi ve efkâr-ı âmmeyi ve umumun bâhusus avam-ı mü'minînin istinadgâhları olan İslâmî esaslar ve cereyanlar ve şairler kırılması ile bozulmaya yüz tutan vicdan-ı umumîyi, Kur'ân'ın i'cazıyla ve geniş yaralarını Kur'ânın ve imanın ilâçları ile tedavi etmeğe çalışıyor.

Elbette böyle küllî ve dehşetli rahnelere ve yaralara, hakkal-yakîn derecesinde ve dağlar kuvvetinde hüccetler, cihazlar ve bin tiryak hasiyetinde mücerreb ilâçlar, hadsiz edviyeler bulunmak gerektir ki; bu zamanda Kur'ân-ı Mu'ciz-ül Beyan'ın i'caz-ı manevîsinden çıkan Risale-i Nur o vazifeyi görmekle beraber, imanın hadsiz mertebelerinde terakkiyat ve inkişafata medardır.”¹⁰⁴

103 Dr. el-Vasîf, s. 105

104 Kastamonu Lahikası, s. 30

Bundan dolayı O, hiç kimseyi ihmal etmeksizin, hakimiyle mahkûmuyla, ilim adamı ve avam halkıyla toplumun her kesimine seslenmiştir.

İşte bu küllîlik ve kapsayıcılık noktalarından hareket ederek, birbirine paralel ve birbirini destekleyen ana ilkelerde ısrarla yol almış ve temel meselelerini defalarca vurgulamıştır. Ferdin, ailenin, toplumun ıslahına çalışmış; müslüman ve gayr-ı müslimlerin şüphelerini izale ederek hakikatleri göstermiş; yetkili makamlar nezdinde ve mahkemelerdeki müdafaalarında çizgisinin gerçek hüviyetini beyan etmiş; devrin Türkiye'sine hâkim olan zararlı düşüncelerin hakiki çehresini göstermiş ve İslam ahlakının hayata hayat olması için fevkalade gayretler harcamıştır.

Öte yandan faaliyetlerini muayyen bir ilmî sahaya hasretmemiş; İslam'ın kuşattığı bütün ilim ve kültür dallarını kucaklamıştır. Bediüzzaman, davasının bir aynası mahiyetindeki Risale-i Nurların, İslam hakikatleri hususunda duyulacak ihtiyaçlar için yeterli olduğunu ve bu konuda başka eserlere müracaat etme ihtiyacı bırakmayacak derece kapsamlı bulunduğunu ifade etmiştir.

d. Evrensellik

Bediüzzaman Said Nursî'nin hizmeti ferdi veya bölgesel değildi, evrenseldi. Nitekim risalelerinin Arapça başta olmak üzere Müslüman halkların konuştukları sair dillere tercüme edilmesini teşvikinin yanında; gayr-i müslim milletlerin kullandıkları dillere de çevrilmesini istiyordu. Gayesi iman hakikatlerinin dünyanın her tarafına yayılmasıydı. Çünkü Risale-i Nur Kur'ân ve Sünnet'ten ilhamını alan nûrani bir tefsirdi. Risale-i Nur'un Ezher veya Şam uleması tarafından Arapça'ya çevrilmesini ümit ediyordu. Bu amaçla talebelerinden bazısını Irak ve Mısır'a göndermişti.

Arap halkları hakkında son derece ümit vardı. Hutbe-i Şâmiye'sinde şöyle demektedir: “Âlem-i İslâm milletleri Arab'ın metanetinden ders almışlar. İnşâallah yine Arablar ye'si bırakıp İslâmiyet'in kahraman ordusu olan Türklerle hakikî bir tesanüd ve ittifak ile el ele verip Kur'ân'ın bayrağını dünyanın her tarafında ilân edeceklerdir.”¹⁰⁵

Bediüzzaman, Arap dünyasında Arap milliyetçiliği yapan kimselere itiraz etmiş; İslam'ın Araplarla bütünleştiğini, bu yüzden ondan kopmalarının imkânsız olacağını, İslam olmadan Arab'ın kimliğini korumasının söz konusu olamayacağını, ırkçılığın ise büyük zararlara yol açacağını vurgulamıştır. Keza Arapça'ya önem vermiş ve Arapça'nın öğrenilmesi için ciddi teşviklerde bulunmuştur.

Türkler için de aynı şeyleri düşünüyordu. Onlar da İslam'ı benimseme ve İslam'ın ayrılmaz bir parçası olmaları yönüyle tıpkı Araplar gibiydi:

“Cây-ı dikkat bir hal: Türk milleti anasır-ı İslâmiye içinde en kesretli olduğu halde, dünyanın her tarafında olan Türkler ise Müslümandır. Sair unsurlar gibi, müslim ve gayr-ı müslim olarak iki kısma inksam etmemiştir. Nerede Türk taifesi varsa, Müslümandır. Müslümanlıktan çıkan veya Müslüman olmayan Türkler, Türklükten dahi çıkmışlardır (Macarlar gibi).”¹⁰⁶

Fakat Bediüzzaman ekolünün en bâriz özelliği, akide meselelerine, hususiyle de Allah'ın varlığı, birliği, ahiret meselesi ve bunlarla ilgili gaybî hususlara özel bir ihtimam göstermesidir. Ekolün temel özellikleri diye sıraladığımız tedricilik, itidal, küllilik ve evrensellik konularına gelince, bunların hepsi zaten İslam'ın ruhunda bulunan temel niteliklerdir.

105 Hutbe-i Şâmiye, s. 45

106 Mektubat, s. 324

B. KULLANDIĞI BAZI VESİLELER

Üstad Bediüzzaman'a tanınan özgürlük oldukça kısıtlıydı. Hayatının baharını sürgünler, hapisler ve zindanlarda geçirdiğini; tam 28 sene insanlardan ve talebelerinden uzak kaldığını zikretmiştik. Bu yüzden fikirlerini neşretmek için başvurduğu vesileler çok sınırlı olmuştur.

Bunlardan biri haphanelerdi ki, onun eliyle bazı suçlular hidayete ermiştir. Diğeri de neredeyse hayatı boyunca yaşadığı sürgün hayatıydı. Nitekim Üstad Said Nursî'nin sade görünüşü, din-darlığı, evrad ü ezkarı, istikameti ve sabrı saf köylülerin; O'nu takip vazifesini üstlenen bazı polislerin; mûkni' delillerle besleyip, cesaretle irad ettiği harika müdafaalarını dinleyen bazı hâkimlerin dikkatini çekmiş ve onlar üzerinde ciddi bir tesir uyarmıştır.

Üstad, gönüllere ulaşmak için eline geçen bütün vesileleri kullanmıştır. Şahsi bağlantılar, hutbe, vaaz, konferans, değişik münasebetler, gazetelerde yazdığı makaleler, Risale-i Nurlar... Sözler'de de ifade ettiği gibi; O'nun her bir risalesi başlı başına birer 'Said Nursî'ydi.

Talebelerinden gelen sorulara mektuplarla cevap veriyordu. Müslüman-gayri-i Müslim heyetlere önemli gördüğü konularda özel mesajlar gönderiyordu. Bunun yanında toplumun önde gelen şahsiyetlerine, memleketi ilgilendiren mühim hususlarda birtakım nasihat ve tavsiyeler içeren mektuplar da gönderiyordu.

Şu bir gerçek ki, münazara ve tartışmalar sayesinde Bediüzzaman'ın aklî, mantıkî birçok gizli kabiliyeti gün yüzüne çıkmıştır. Böylece onun müthiş muhakemesi ve muhteşem ilim mantığı zuhur etmiştir. Nitekim hasımlarına hadlerini bildirmiş, uyanık vicdan sahibi ihlaslı kimselere de yeni ufuklar açmıştır.

Meşhur münazara ve konuşmalarından Sultan Abdülhamid'in Zabtiye Nazırıyla muhaveresini, Mısır müftüsü Şeyh Ba-

hit'le konuşmasını, Rus ordusu genel komutanı ve Çar'ın dayısı Nikola'yla olan sözlerini, O'nu Şeyh Said ayaklanmasına katılmaya davet eden Kürt aşiretleri reisi Hüseyin Paşa'ya cevabını; gönüllerden ye'si silip, ümidi yeniden diriltmek için Türk ve Kürt aşiret reisleriyle yaptığı münazarayı hatırlatmak isteriz. Zannediyorum, O'nun en harika ve en muhteşem muhavere ve münazaraları, O'na suç isnadında bulunarak mahkum etmek isteyen savcı ve hakimlere karşı yaptığı müdafaalardır.

Halka açık mahkemelerdeki bu müdafaalar Bediüzzaman hesabına, düşünce ve görüşlerini yayması için güzel bir vesile; hatta davasının hedefini şerh edip, aleyhinde çalışanların maksatlarını ifşa etmek için ideal yerlerdi.

Kuşkusuz her değişim projesinin kemmiyet ve keyfiyet ölçüleri içinde insan kaynağına, gerekli deneyime, yeterli teknolojiye, değişim ameliyesini gerçekleştirmeye kâfi zamana ve bu işi tahakkuk ettirmeye elverişli mekâna ihtiyacı vardır. Fakat yaşadığı acımasız şartlar sebebiyle, bu unsurlar Bediüzzaman'ın elinde yoktu.

O'nun değişimin zaruretine inandığı bir gerçektir. Bu zarurete, yazdığı risaleler ve gözler önüne serdiği realitenin vahim tablosu sayesinde sevenlerini de iknâ etmiştir. Onları, içinde buldukları psikolojik şoktan ve realitenin tesirinden kurtararak, geleceğin mutlaka İslam'ın olacağına inandırmıştır.

Onun, insanların içinde bulunan ümitsizlik duygularını yapıcı ve olumlu duygulara dönüştürerek, onları en güzel şekilde motive edip, yüreklerini istikbale ümitle bakan bir enerjikle doldurduğu bir gerçektir.

Bunların hepsi gerçektir. Fakat düşmanın meydan okuması, hasımların elindeki imkanlar, Bediüzzaman'ın kullanabildiği vesilelerden kat kat büyüktü.

O, amansız fırtınalar ve dağlar cesametinde dalgalar arasında savrulup duran hayat gemisinin önünde durmuş, akıntılara kapılıp gitmesini engellemeye çalışıyordu. İnsanların ekserisi ilhad cereyanlarının aktığı yöne doğru akıyordu. Hâlbuki O, talebeleriyle birlikte bu korkunç akıntının tersine doğru kürek çekiyor; dini kökünden söküp atmak isteyen; ulema ve ehl-i hizmeti en sinsi planlarla yok etmeyi tasarlayan dalga dalga düşman güçlerine mâni olmaya çalışıyordu.

Kuvvetler arasında denge yoktu. Hasımlar da husumetlerinde ahlâki değerlere bağlı değillerdi; çünkü ahlak yoksulu bir medeniyetin kervanında yol alıyorlardı.

İşte bütün bu sebeplerden dolayı Üstad, en büyük hayali olan imanın kurtarılması ve İslam'ın hayata hayat olmasını göremeden ruhunu Rahman'a teslim etti.

C. METODUNUN SOSYAL, SİYASİ VE FİKRİ BOYUTLARI

Hem Osmanlı Devleti, hem de Cumhuriyet Türkiyesi cehalet, fakirlik ve geri kalmışlık içinde boğulmuştu. Köy-kent toplumun derinliklerine kadar kök salmış okuma-yazma bilmeme ve fikri yoksulluk.. özellikle de dini bilgisizlik. Öyle ki, muhteşem prensipleriyle İslam, ruhsuz şekillere hapsedilmişti. İslam'ın güzel değerleri, tarihi, önemli şahsiyetleri, hatta peygamberi bile çirkin saldırılara mâruz kalmıştı. Buna karşılık müslüman halk âcizdi. İlim adamlarına gelince; kimisi dinini kurtarma endişesiyle köşesine çekilmiş, kimisi de dalgalara kapılıp zamana ayak uydurmuştu.

Bediüzzaman bu iki karanlık devreyle içli dışlı yaşadı. Hastalığı teşhis etti ve hemen iman, ilim ve ihlâs silahlarını kuşandı. Sonra da Osmanlı devletine bağlı şehir, köy ve bölgeleri bir baştan bir başa dolaştı. Sultanlar, vezirler ve devlet adamlarıyla görüştü. Onlardan vaziyeti islah edip, vatan ve millete karşı sorum-

luluklarını yerine getirmelerini istedi. Vatan evlatlarına dirilip ayağa kalkarak, uzun zamandan beri içine düştükleri derin uçurumdan kurtulmaları çağrısında bulundu.

Bunun üzerine hem kendisi, hem de talebeleri zindanlara atıldılar; memleket memleket sürgüne yollandılar; işkence, tâkip ve tazyiklere mâruz bırakıldılar. Fakat zerre kadar ne iradesi sarıldı, ne cesareti kırıldı, ne de azmini yitirdi.

O'nun risale, hutbe, müdafaâ ve makaleleri, insanların ruhlarında çok büyük tesirler uyardı. Irkçıların, bolşeviklerin ve din düşmanlarının planlarını meydana çıkardı. Memleketin her köşesine yayılan Risale-i Nur kanalıyla İslam ve O'nun Aziz Peygamberi hakkında çizilen çirkin imajı tashih etti. Böylece Türkiye'nin bir çok ilinde kitap selleri halinde tezahür eden bir fikri dirilişin kaynağı oldu.

Ülkede belli bir ağırlığa ulaşan bu kitle, siyaset adamlarına etki edecek seviyeye ulaştı. Buna karşılık siyasiler de, müslüman halkın isteklerine cevap verme ve onlara karşı yumuşama zorunluluğu hissetti. Bu cümleden olarak, Başbakan Adnan Menderes ezanı Arapça'ya iade etti, birçok imam-hatip okulu ve ilahiyat fakültesinin açılmasına izin verdi.

Şunu rahatlıkla söyleyebiliriz ki, Türkiye'deki çağdaş İslami diriliş, Üstad Bediüzzaman'ın öncülüğünü yapıp milletine miras bıraktığı toplumsal uyanışın tabii bir neticesinden başka bir şey değildir. Bu medresenin ihtiva ettiği büyük fikri miras ise, Türkiye'nin zifiri karanlığında milletin yolunu aydınlatan bir meşale, bir ışık kulesi olmuştur.

Kuşkusuz bugün Türkiye'de mevcut olan fikri, siyasi, ilmi, iktisadi ve eğitim alanlarındaki uyanış, Bediüzzaman okulunun meyvesidir. 20. yüzyılın başında tohumlarını attığı, toprağını suladığı, hassasiyetle üzerine titredığı davası, bugün aydınlık bir geleceğin teminatı olmaya adaydır.